

„Wpływ działań rewitalizacyjnych realizowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020 na jakość życia mieszkańców gmin województwa kujawsko-pomorskiego”

Załącznik nr 1 – opis studiów przypadków

Zamawiający:

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego

pl. Teatralny 2

87-100 Toruń

www.mojregion.eu

Wykonawca:

IMAPP Consulting sp. z o. o.

Ul. Twarda 44

00-831 Warszawa

www.imapp.consulting

Spis treści

1	Stworzenie centrum wsparcia inicjatyw społecznych – Dworcowa 19	4
2	Rewitalizacja społeczno-gospodarcza Starego Fordonu – gminne budynki mieszkalne ..	12
3	Rewitalizacja dworca kolejowego w Tucholi i jego przystosowania do Lokalnego Centrum Rozwoju	22
4	Utworzenie Centrum Aktywności Wsi w miejscowości Wieszki wraz z infrastrukturą towarzyszącą	32
5	Rewitalizacja zabytkowego wiatraka typu „Koźlak” w Chrośnie	40
6	Remont budynku po byłym Domu Dziecka w Lubieniu Kujawskim w celu utworzenia Żłobka i Domu Seniora	47
7	Utworzenie Centrum multimedialno-edukacyjnego - Starówka dla Ciebie, Ty dla Starówki na terenie IV Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Toruniu.....	53
8	Modernizacja budynku Gazowni Miasta Podgórze w Toruniu w celu przeciwdziałania problemom społecznym na obszarze rewitalizacji	61
9	Rewitalizacja Teatru Letniego w Ciechocinku	68
10	Dostosowanie infrastruktury boiska przyszkolnego celem realizacji zadań z zakresu aktywizacji społecznej seniorów, osób dorosłych oraz dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym	78

1 STWORZENIE CENTRUM WSPARCIA INICJATYW SPOŁECZNYCH – DWORCOWA 19

Projekt	Stworzenie Centrum Wsparcia Inicjatyw Społecznych – Dworcowa 19
Beneficjent	Stowarzyszenie Śródmiejskie
Miejsce realizacji projektu	Dzielnica Śródmieście – gmina Bydgoszcz- powiat bydgoski
Program	RPO WK-P 2014-2020
Działanie / Poddziałanie	RPKP.06.04.01 Rewitalizacja obszarów miejskich i ich obszarów funkcjonalnych w ramach ZIT
Wartość projektu	431 982,51
Dofinansowanie UE	285 766,78
Okres realizacji projektu	01.09.2019 – 31.03.2021

INFORMACJE O GMINIE / BENEFICJENCIE

Bydgoszcz jest miastem na prawach powiatu, siedzibą wojewody kujawsko-pomorskiego oraz jednostek mu podległych. Stanowi największe miasto województwa kujawsko-pomorskiego o powierzchni 176 km² oraz 8 pod względem wielkości w Polsce. Bydgoszcz wraz z powiatem bydgoskim i otaczającymi gminami tworzy aglomerację, którą zamieszkuje około 600 tys. osób. Gmina ma rozwinięty przemysł, sektory handlu i logistyki oraz stanowi ważny ośrodek akademicki, naukowy i kulturalny. W Bydgoszczy znajdują się duży garnizon wojskowy i większość instytucji NATO w Polsce.

Wnioskodawca Stowarzyszenie Śródmiejskie rozpoczęło swoją działalność 9 lutego 2017 roku. Głównym celem jego powołania były działania rewitalizacyjne, szczególnie związane z kompleksem 5 budynków usytuowanych na rogu ulic Dworcowej 19 i E. Warmińskiego 16. Całość tego kompleksu została wpisana na listę rewitalizacyjną Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Bydgoszczy 2023+ (GPR), jednak na liście głównej znalazł się jedynie projekt dotyczący oficyny, tj. budynku nr 2 wg numeracji ewidencji gruntów i budynków. Stowarzyszenie przed złożeniem wniosku na projekt „Stworzenie Centrum Wsparcia Inicjatyw Społecznych – Dworcowa 19” miało niewielkie doświadczenie w realizacji innych działań. Uzyskało dofinansowanie z Urzędu Miasta Bydgoszczy w wysokości 120 tys. zł na remont elewacji frontowej budynku nr. 1 na rogu ul. Dworcowej i E. Warmińskiego. Pozyskało również z Urzędu Marszałkowskiego dotację w wysokości 10 tys. zł na wymianę okien w tym budynku.

OBSZAR REWITALIZACJI

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Bydgoszczy 2023+ (GPR) wyznacza obszar rewitalizacji zlokalizowany na 3 podobszarach:

1. Bocianowo - Śródmieście - Stare Miasto, Okole oraz Wilczak - Jary
2. Stary Fordon
3. Zimne Wody - Czersko Polskie

Opisywany projekt był realizowany na terenie Śródmieścia, które stanowi wraz ze Starym Miastem i Bocianowem jedną z trzech jednostek strukturalnych podobszar 1 GPR. Podobszar ten ma decydujące znaczenie dla rozwoju głównych funkcji miasta i jego rangi. Jego potencjałami są zabytki (70% zabudowy pochodzi sprzed 1945 roku, w tym wiele ma wartości historyczną), lokalizacja wielu różnorodnych, kluczowych instytucji kultury (Opera Nova, Filharmonia Pomorska, Teatr Polski, Muzeum Okręgowe, Galeria Miejska bwa, Miejskie Centrum Kultury, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna), jednostek administracji samorządowej i rządowej, uczelni (Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego Collegium Medicum UMK, Wyższa Szkoła Gospodarki) i placówek oświatowych. To również miejsce koncentracji znaczących zakładów pracy, firm usługowych, w tym obsługi biznesu i turystyki. Buduje swój charakter w oparciu o nadrzeczne położenie (rzeka Brda, Kanał Bydgoski, zrewitalizowana Wyspa Młyńska). Równocześnie na tym obszarze widoczna jest koncentracja wielu negatywnych zjawisk społecznych, charakterystycznych dla centrów dużych miast, powiązanych z dekapitalizacją i degradacją zasobów mieszkaniowych oraz innymi niedoborami w infrastrukturze miejskiej.

Diagnoza opracowywana na potrzeby GPR¹ wskazała dla podobszaru 1 Bocianowo - Śródmieście - Stare Miasto, Okole oraz Wilczak – Jary następujące główne problemy i grupy wymagające wsparcia:

Sfera społeczna

- Wysoka stopa bezrobocia, szczególnie długotrwałego – problem ten dotyczył co 26 mieszkańca w wielu produkcyjnym w jednostce strukturalnej „Bocianowo – Śródmieście - Stare Miasto” części podobszaru 1. Najwięcej osób bezrobotnych zamieszkiwało teren, na którym znajduje się ul. Dworcowa.
- Wysoki udział osób korzystających z pomocy społecznej – głównym powodem przyznania wsparcia było bezrobocie i niepełnosprawność (niemal połowa wszystkich świadczeń przekazanych przez w MOPS w 2015 roku)
- Przestępczość – zarejestrowana przez policję liczba przestępstw w jednostce strukturalnej „Bocianowo – Śródmieście - Stare Miasto” w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosiła 26,1 zdarzeń i była wyższa od średniej dla całej gminy (20,1).
- Edukacja – wyniki testu szóstoklasisty uzyskiwane w szkołach z podobszaru były znacząco niższe od średniego poziomu obliczonego dla polskich miast powyżej 100 tys. mieszkańców. Szkoła Podstawowa nr 37 znajdująca się na terenie opisywanej

¹ Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy została przyjęta przez Radę Miasta w listopadzie 2016 roku, natomiast Gminny Program Rewitalizacji dla Bydgoszczy 2023+ został przyjęty w listopadzie 2018 roku.

jednostki strukturalnej była jedną z dwóch z obszaru rewitalizacji, w której średnie wyniki były niższe o 25-30% od średniej dla całego kraju.

- Kapitał społeczny – mierzony aktywnością obywateli wyrażającą się udziałem w wyborach był znacząco niższy², tj. o 12,25 p.p. w jednostce strukturalnej „Bocianowo – Śródmieście - Stare Miasto od średniej dla miasta Bydgoszcz².

Sfera środowiskowa

- Zanieczyszczenie powietrza - najwięcej budynków ogrzewanych indywidualnie często przestarzałymi piecami lub kotłami na paliwa stałe występowało w podobszarze Bocianowo - Śródmieście - Stare Miasto, Okole, Wilczak-Jary. Na tym terenie Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska prowadzi również stały monitoring powietrza atmosferycznego w dwóch automatycznych stacjach pomiarowych oraz za pomocą próbników w 16 punktach pomiarowych zainstalowanych w rejonie Śródmieścia. W analizowanym w diagnozie okresie trzech lat zarejestrowano przekroczenia standardów jakości powietrza w zakresie ponadnormatywnego stężenia 24-godz. pyłu zawieszonego PM10.

Sfera techniczna

- Komunalna substancja mieszkaniowa – problemem była znacząca liczba pustostanów. Na koniec 2015 roku na terenie jednostki strukturalnej „Bocianowo – Śródmieście - Stare Miasto” wynosiła ona 685. Szczególnie niepokojący był wzrost liczby samych pustostanów. Od 2013 roku, czyli w przeciągu 2 lat, ich liczba powiększyła się o prawie 80%. Najczęstszą przyczyną powstawania pustostanów są warunki techniczne mieszkań, w tym zwłaszcza stan techniczny całych budynków. Na obszarze „Bocianowo – Śródmieście - Stare Miasto” w 2015 roku znajdowało się również 179 budynków komunalnych, z których stan techniczny dla 42 był zły, a 115 dostateczny.
- Budynki sprzed 1945 roku – ich udział w stosunku do wszystkich budynków w podobszarze 1 był najwyższy w całej gminie i wynosił 66,8%. Jednocześnie był bardzo wysoki w stosunku do średniej dla całej gminy wynoszącej 19,6%. Integralną częścią zabytkowej struktury mieszkaniowej miasta są podwórza, które również znajdowały się w bardzo złym stanie technicznym, a których wyremontowanie może pozwolić m.in. na realizację projektów na rzecz lokalnej społeczności.

CEL PROJEKTU

Celem głównym projektu był wzrost ożywienia społecznego i gospodarczego na podobszarze „Bocianowo – Śródmieście – Stare Miasto – Okole, Wilczak-Jary” poprzez stworzenie Centrum Wsparcia Inicjatyw Społecznych w oficynie przy ul. Dworcowej 19 w Bydgoszczy.

² Dot. wyborów do Sejmu i Senatu w 2015 roku.

Projekt poprzez zaplanowane działania inwestycyjne ma mieć wpływ na osiągnięcie celów szczegółowych, które zostały zdefiniowane jako:

- Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych: minimalizacja zjawiska ubóstwa i jego dziedziczenia, bezrobocia, niskiego poziomu edukacji, braku bezpieczeństwa, degradacji przestrzeni.
- Poprawa jakości życia mieszkańców.
- Zwiększenie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z obszarów rewitalizacji, m.in. poprzez zajęcia dodatkowe i pozaszkolną ofertę edukacyjną i kulturalną.
- Zahamowanie zjawiska degradacji obszaru Śródmieścia i wyrównanie deficytów rozwojowych w stosunku do innych obszarów miasta.
- Wzrost świadomości przestrzenno-środowiskowej i wrażliwości na estetykę otoczenia.
- Wykorzystanie tradycji lokalnej dla rozwoju usług i budowania charakteru podobszaru rewitalizacji.
- Wzmocnienie integracji międzypokoleniowej mieszkańców, poczucia tożsamości lokalnej poprzez tworzenie miejsc spotkań.
- Poprawa funkcjonowania podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na obszarze objętym inwestycją.
- Wzmocnienie inicjatywy gospodarczej poprzez m.in. aktywizację zawodową i promowanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców podobszaru rewitalizacji.
- Poprawa złego stanu technicznego i postępującej degradacji substancji budynku.
- Zmniejszenie liczby pustostanów położonych na obszarze rewitalizacji.
- Poprawa jakości powietrza w wyniku termomodernizacji obiektu.

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU

Oficina budynku przy ul. Dworcowej 19 przed realizacją projektu była w bardzo złym stanie technicznym. Obiekt był pustostanem, który nie nadawał się do mieszkania, czy prowadzenia jakiegokolwiek działalności. Celem projektu było ożywienie kamienicy, a jej remont był niezbędny do realizacji działań społecznych wskazanych w GPR w ramach zaplanowanego Centrum Inicjatyw Społecznych. Obiekt miał stać się także miejscem, w którym swoją siedzibę będą mieć organizacje pozarządowe.

Remont oficyny wpisywał się w inne działania prowadzone przez miasto Bydgoszcz w ramach przeciwdziałania dalszej degradacji podobszaru 1 rewitalizacji. W ramach RPO 2007-2013 przebudowano odcinek układu drogowego ul. Dworcowej od skrzyżowania ul. Matejki i Gdańskiej, na którym usytuowana jest odremontowana w projekcie oficyna. Podczas tych działań zbudowano na nowo drogę, chodniki, ścieżki rowerowe, parkingi, przebudowano infrastrukturę techniczną oraz rozbudowano system monitoringu wizyjnego. Jednocześnie na ul. Dworcowej coraz więcej kamienic było odrestaurowanych, m.in. ze środków urzędu miasta. Teren ten charakteryzuje się zwartą zabudową ze znacznym udziałem budynków wartościowych historycznie. Jest to obszar, który stanowi fragment historii Bydgoszczy związany z jej rozwojem na przełomie XIX i XX wieku. Zaplanowany projekt dążył do

wzmocnienia efektu dotychczasowych działań skierowanych na poprawę estetyki i jakości życia mieszkańców Śródmieścia Bydgoszczy oraz zachowania historycznej tkanki miejskiej Bydgoszczy.

OPIS REALIZACJI PROJEKTU

W ramach projektu przeprowadzono generalny remont części budynku, tj. oficyny, usytuowanej na ul. Dworcowej 19. Przeprowadzone prace dotyczyły: remontu elewacji, dachu, prac remontowych pomieszczeń całego I i II piętra oraz części parteru, wymiany instalacji elektrycznej, wodno-kanalizacyjnej i centralnego ogrzewania.

Główne trudności podczas realizacji projektu dotyczyły kwestii formalnych związanych z prowadzeniem projektu, w tym rozliczaniem jego kolejnych etapów. Problemem były również kłopoty wewnętrzne w samym Stowarzyszeniu Śródmiejskim (wnioskodawcy), które zostało założone przez dwie rodziny, będące współwłaścicielami budynku. Jeden ze współwłaścicieli wycofał się z działalności Stowarzyszenia oraz niechętnie odnosi się do obecnie prowadzonej działalności, np. nie wyrażając zgody na pewne działania. Wyłączając powyższe trudności wnioskodawca nie dostrzega innych problemów. Nie wskazał również żadnych czynników zewnętrznych, które mogłyby sprzyjać lub utrudniać realizację projektu.

Zdjęcie 1 Wyremontowany budynek w ramach rewitalizacji

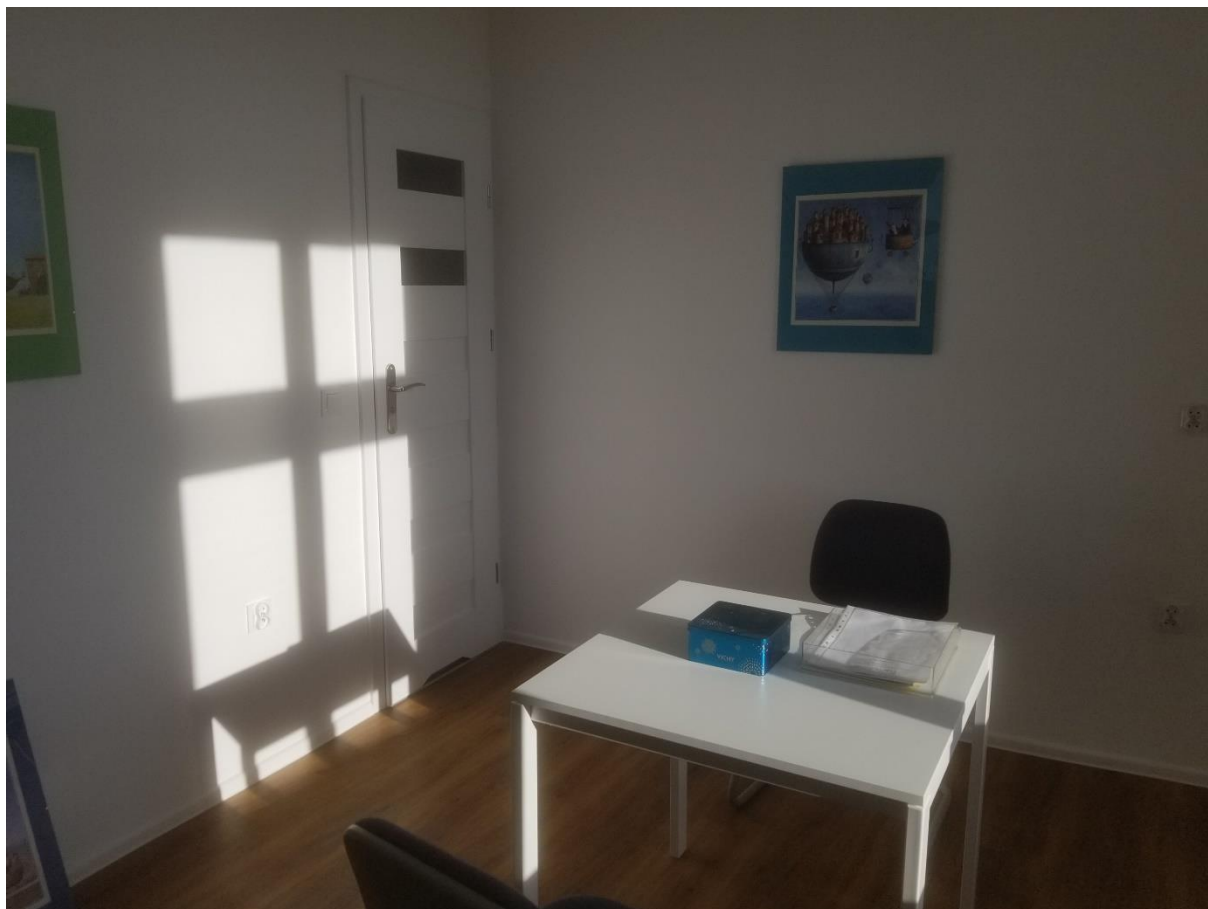

EFEKTY PROJEKTU

Postawione przez wnioskodawcę cele w dużej części zostały zrealizowane. Jednakże w przypadku celów szczegółowych, które dotyczyły efektów miękkich, trudno określić skalę ich realizacji. W ramach projektu został wyremontowany budynek, znacząco poprawiono jego stan techniczny oraz zahamowano jego degradację. Projekt wyeliminował jeden z pustostanów znajdujących się na obszarze rewitalizacji. Miało to również wpływ na zahamowanie zjawiska degradacji obszaru Śródmieścia i wyrównanie deficytów rozwojowych w stosunku do innych obszarów Bydgoszczy. Można również założyć, że kolejny wyremontowany budynek na ul. Dworcowej wpłynął na wzrost świadomości przestrzenno-środowiskowej i wrażliwości na estetykę otoczenia oraz poprawił jakość życia mieszkańców Śródmieścia. Poprawa estetyki budynku zwiększyła atrakcyjność otoczenia, co powinno mieć wpływ na ożywienie

gospodarcze tego terenu. Termomodernizacja budynku przełożyła się na zmniejszenie zanieczyszczeń powietrza w gminie.

Zdjęcie 2 Wnętrze wyremontowanego budynku w ramach rewitalizacji

Zdjęcie 3 Efekty rewitalizacji

W wyremontowanym budynku powstało Centrum Wsparcia Inicjatyw Społecznych, które stało się rozpoznawalnym miejscem w Śródmieściu Bydgoszczy. Jego działalność wpłynęła na ożywienie społeczne podobszaru rewitalizacji, zahamowując jego wyludnianie w godzinach popołudniowych i wieczornych. Centrum posiada 5 komfortowych lokali, które pozwalają na realizację szeregu działań społecznych. Ich skala jest duża, podczas największego natężenia działań w marcu 2022 r. z różnego rodzaju zajęć skorzystało 150 osób dorosłych oraz 60 dzieci i młodzieży. Utworzone miejsce spotkań pozwoliło na wzmocnienie integracji międzypokoleniowej mieszkańców, poczucia tożsamości lokalnej. Realizowane zajęcia (szerzej opisane poniżej) zwiększają szanse edukacyjne dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji oraz ograniczają

występowanie negatywnych zjawisk społecznych. W Centrum Wsparcia Inicjatyw Społecznych swoje siedziby mają dwie organizacje pozarządowe – Stowarzyszenie Śródmiejskie i Stowarzyszenie Pracy Społecznej – co umożliwia im realizować swoje cele statutowe. Należy uznać, że realizacja projektu odpowiada na zdiagnozowane problemy na podobszarze rewitalizacji Bocianowo - Śródmieście - Stare Miasto.

Zdjęcie 4 Pomieszczenia w wyremontowanym budynku

Trwałość projektu, tzn. działalność Centrum Wsparcia Inicjatyw Społecznych oraz realizacja projektów społecznych zostanie na pewno zachowana przez 5 lat zgodnie z wymogami dofinansowania z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Będzie ona finansowana ze środków Stowarzyszenia Śródmiejskiego, które pochodzą od jednego z założycieli organizacji. Ze względu na spór dwóch właścicieli kamienicy trudno jest określić w jaki sposób wyremontowana przestrzeń będzie wykorzystana po zakończeniu 5 lat. Zważywszy jednak na bardzo duże zaangażowanie jednego ze współzałożycieli Stowarzyszenia oraz zgromadzeniu grupy osób gotowych wolontarystycznie działać na rzecz Centrum można założyć, że chociaż w części pomieszczeń nadal będą realizowane różnego rodzaju działania społeczne.

WYKORZYSTANIE WSPARTEJ INFRASTRUKTURY DO PROJEKTÓW MIĘKKICH (W TYM EFS)

Projekty miękkie komplementarne z przedmiotowym projektem miały pierwotnie obejmować prowadzenie Klubu Seniora, realizację warsztatów teatralnych metodami Jerzego Grotowskiego dla młodzieży oraz prowadzenie kursów z zakładania firm dla osób pozostających bez zatrudnienia. Wybuch wojny w Ukrainie diametralnie zmienił te założenia. Skupiono się na działaniach skierowanych na wsparcie uchodźców wojennych, którzy stali się mieszkańcami obszaru rewitalizacji, choć samo miejsce jest otwarte również na innych mieszkańców. Zmiana ta była uzgodniona z urzędem miasta Bydgoszczy. Uznano, że zachowując zaplanowane cele rewitalizacji projekty mogą się zmienić dostosowując do zmieniającej się sytuacji. Powstał Klub Ukraiński dla dzieci, młodzieży i dorosłych prowadzony przez Stowarzyszenie Pracy Społecznej. W ramach niego organizowano lekcje języka polskiego, prowadzone 3 razy w tygodniu przez 1,5 godziny przez ośmiu

wolontariuszy. Dodatkowo odbywały się zajęcia z innych przedmiotów: języka angielskiego, gimnastyki, śpiewu, zajęcia teatralne. Psycholożka z Ukrainy prowadziła spotkania terapeutyczne dla uchodźców. Przez 3 miesiące odbywały się zajęcia logopedyczne dla dzieci. W planach jest wsparcie w utworzeniu ukraińskiego środowiska twórczego, które mogłoby wydawać pismo. Powstał również „Sklep za dziękuję”, w którym uchodźcy mogą otrzymać bezpłatnie niezbędne produkty. Początkowo planowano prowadzenie sklepu w wyremontowanym obiekcie. Jednakże jeden z właścicieli kamienicy nie wyraził na to zgody. Przy wsparciu urzędu miasta udało znaleźć się inny lokal na ul. Bohaterów Kragujewca, w którym sklep funkcjonuje. Stowarzyszenie zwolnione jest z czynszu za ten lokal. Centrum organizuje również spotkania organizacji pozarządowych z Bydgoszczy dotyczące pomocy dla Ukrainy, w których uczestniczy ponad 20 osób. Założyciel Stowarzyszenia Śródmiejskiego jest konsulem honorowym Republiki Niemieckiej i w kwestii Ukrainy zorganizował w Centrum spotkanie konsuli honorowych różnych państw.

Drugi obszar działalności Centrum Wsparcia Inicjatyw Społecznych dotyczy zachowania i upowszechniania pamięci o powstaniu i działalności Solidarności oraz przemianach demokratycznych w Polsce. Trwają prace nad projektem „Adaptacja filmu Bydgoszcz the Wire Show, Polska Droga do Wolności dla młodzieży polskiej”. Film powstał w 2017 roku dla odbiorcy zagranicznego, który słabo zna współczesną historię Polski i uwarunkowania geopolityczne. Obecnie trwają prace nad dostosowaniem filmu dla polskiej młodzieży. Planuje się zakończyć je do końca listopada br., a wytłoczone płyty DVD przekazać do szkół, kuratoriów. Planowane jest również stworzenie bazy wspomnień działaczy opozycji solidarnościowej w Polsce obejmujące mniej udokumentowaną działalność organizacyjną, techniczną wspierającą realizację celów politycznych przez Solidarność. Obecny prezes Stowarzyszenia Śródmiejskiego jest dawnym działaczem opozycyjnym i wykorzystując swoje kontakty planuje zrealizować ten projekt.

WNIOSKI / DOBRE PRAKTYKI / REKOMENDACJE

- Gmina zgodnie z ustawą o rewitalizacji odpowiada za przygotowanie, przeprowadzenie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji. Urząd Miasta Bydgoszczy wykazał się elastycznością oraz otwartością w modyfikacji zaplanowanych działań miękkich zapisanych w GPR zgodnie ze zmieniającymi się uwarunkowaniami, przy zachowaniu założonych celów rewitalizacji. Należy uznać taką postawę za dobrą praktykę. GPR dla Miasta Bydgoszczy powstał w 2016 roku, natomiast w momencie realizacji projektów społecznych (2021-2022) komplementarnych z przedmiotowym projektem inwestycyjnym zmieniły się uwarunkowania. Pojawiła się duża grupa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym nie ujęta w GPR, która jednocześnie mieszka na obszarze rewitalizacji. Wskazana elastyczność i otwartość w modyfikacji działań przez urząd miasta miała wpływ na skuteczność i efektywność prowadzonych działań rewitalizacyjnych i powinna być upowszechniana.

2 REWITALIZACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA STAREGO FORDONU – GMINNE BUDYNKI MIESZKALNE

Projekt	Rewitalizacja społeczno-gospodarcza Starego Fordonu – gminne budynki mieszkalne
Beneficjent	Miasto Bydgoszcz
Miejsce realizacji projektu	Stary Fordon dzielnica Bydgoszczy, gmina Bydgoszcz, powiat bydgoski
Program	RPO WK-P 2014-2020
Działanie / Poddziałanie	RPKP.06.04.01 Rewitalizacja obszarów miejskich i ich obszarów funkcjonalnych w ramach ZIT
Wartość projektu	9 026 413,02 zł
Dofinansowanie UE	2 900 207,90 zł
Okres realizacji projektu	01.08.2019-31.12.2021

INFORMACJE O GMINIE / BENEFICJENCIE

Bydgoszcz jest miastem na prawach powiatu, siedzibą wojewody kujawsko-pomorskiego oraz jednostek mu podległych. Stanowi największe miasto województwa kujawsko-pomorskiego o powierzchni 176 km² oraz 8 pod względem wielkości w Polsce. Bydgoszcz wraz z powiatem bydgoskim i otaczającymi gminami tworzy aglomerację, którą zamieszkuje około 600 tys. osób. Gmina ma rozwinięty przemysł, sektory handlu i logistyki oraz stanowi ważny ośrodek akademicki, naukowy i kulturalny. W Bydgoszczy znajdują się duży garnizon wojskowy i większość instytucji NATO w Polsce.

Urząd Miasta Bydgoszczy w szerokim zakresie korzysta ze środków zewnętrznych z różnych źródeł. Jest to głównie Regionalny Program Operacyjny (RPO), ale również inne, np. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko. W ramach nich realizowane są zarówno projekty „twarde” obejmujące m.in. transport (głównie zakup tramwajów), ścieżki rowerowe, infrastrukturę społeczną i komunalną (ciepłownictwo, kanalizacja deszczowa), zieleń oraz projekty „miękkie” obejmujące głównie edukację i politykę społeczną. Na działania rewitalizacyjne gmina Bydgoszcz miała zarezerwowaną pulę ponad 50 mln złotych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

OBSZAR REWITALIZACJI

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Bydgoszczy 2023+ (GPR) wyznacza obszar rewitalizacji zlokalizowany na 3 podobszarach:

1. Bocianowo - Śródmieście - Stare Miasto, Okole oraz Wilczak - Jary
2. Stary Fordon
3. Zimne Wody - Czersko Polskie

Opisywany projekt był realizowany na podobszarze Stary Fordon. Diagnoza opracowywana na potrzeby GPR wskazała, że podobszar Stary Fordon oraz część podobszaru Wilczak-Jary cechowały się największą w gminie koncentracją negatywnych zjawisk w sferach społecznej, środowiskowej i gospodarczej.

Stary Fordon to teren dawnego, samodzielnego miasteczka, które zostało przyłączone do Bydgoszczy w 1973 roku. Nadal jest to jednak dzielnica położona na uboczu miasta, w pewnym sensie zmarginalizowana. Duża odległość od centrum (Rynek Starego Fordonu znajduje się 12,5 km od bydgoskiego rynku), słaba komunikacja, wieloletnie zaniedbania i niedoinwestowanie oraz pewna izolacja od centrum powodowała postępującą degradację społeczną oraz funkcjonalno-przestrzenną. GPR³ dla podobszaru Stary Fordon wskazuje szereg głównych problemów podzielonych na poszczególne obszary tematyczne. Należą do nich:

Sfera społeczna

- Wysoka stopa bezrobocia, szczególnie długotrwałego – problem ten dotyczył co 13 mieszkańca Starego Fordonu i było to największe nasilenie długotrwałego bezrobocia spośród wszystkich podobszarów rewitalizacji.
- Wysoki udział osób korzystających z pomocy społecznej - głównym powodem przyznawania pomocy w Starym Fordonie było ubóstwo (ponad 40% wszystkich świadczeń, które trafiły do mieszkańców tego obszaru w ramach pomocy z MOPS-u w 2015 r.). Innymi częstymi powodami przyznania świadczeń były: bezrobocie, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.
- Przestępczość i brak poczucia bezpieczeństwa – w Starym Fordonie obserwowano wzrost liczby interwencji Bydgoskiego Centrum Zarządzania Kryzysowego. Jednocześnie w przeliczeniu na 1000 mieszkańców ich liczba była największa i wyniosła 354,4 interwencji. Również liczba zdarzeń drogowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców była najwyższa (141,4). Natomiast zarejestrowana przez policję liczba przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców była najniższa w Starym Fordonie wśród wszystkich podobszarów.
- Edukacja – na Starym Fordonie funkcjonuje tylko jedna szkoła podstawowa. Wyniki testu szóstoklasisty były poniżej średniej dla kraju.
- Kultura – w Starym Fordonie funkcjonuje tylko jedna placówka kulturalna. Jest nią filia Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. dr Witolda Bełzy.
- Opieka nad dziećmi do 3 roku życia – brak żłobka na terenie opisywanego podobszaru.

Sfera gospodarcza

³ Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy została przyjęta przez Radę Miasta w listopadzie 2016 roku, natomiast Gminny Program Rewitalizacji dla Bydgoszczy 2023+ został przyjęty w listopadzie 2018 roku.

- Działalność gospodarcza – jedynie 1/37 podmiotów zarejestrowanych w bazie REGON z obszaru rewitalizacji znajdowała się w Starym Fordonie. Dominującą grupę ponad 85% stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Sfera środowiskowa

- Zanieczyszczenie powietrza – wynika głównie z ogrzewania budynków przestarzałymi piecami i kotłami na paliwo stałe, w mniejszym stopniu przez komunikację samochodową.
- Cieki wodne – wszystkie trzy podobszary są zagrożone powodzią. Dodatkowo scenariusze przewidują zniszczenia ze strony Wisły dla wschodniej granicy Starego Fordonu.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

- Komunikacja publiczna - Podobszar Stary Fordon, który zamieszkuje nieco ponad 2 tys. osób, skomunikowany jest z pozostałymi rejonami miasta zaledwie dwiema liniami autobusowymi MZK.
- Zagospodarowanie przestrzeni publicznej - na terenie Starego Fordonu był tylko jeden park, skwer i siłownia na powietrzu oraz dwa place zabaw.

Sfera techniczna

- Komunalna substancja mieszkaniowa – na terenie Starego Fordonu było 27 budynków komunalnych, z czego stan techniczny 19 z nich był zły, a 7 dostateczny. Problemem jest również znacząca liczba pustostanów - na koniec 2015 r. wynosiła ona 43 mieszkania i na przestrzeni lat dostrzegana jest tendencja wzrostowa.
- Infrastruktura ciepłownicza - spośród 38 ulic przebiegających na podobszarze Stary Fordon, jedynie przy 2 ulicach stoją budynki mieszkalne mające podłączenie do sieci grzewczej KPEC, co stanowi 5,3% wszystkich.

Mimo wielu wskazanych problemów Stary Fordon jest miejscem z dużym potencjałem. Położony nad Wisłą i wpływającą do niej Brdą, z klimatem dawnego małego miasteczka z zachowaną dawną architekturą, z ciekawą historią społeczno-kulturalną. Kapitał społeczny stanowi również istotny potencjał. W Starym Fordonie aktywne są organizacje pozarządowe. Mimo, że frekwencja wyborcza świadcząca o aktywności społecznej mieszkańców we wszystkich podobszarach jest poniżej średniej dla całego miasta, to na podobszarze Stary Fordon jest ona zdecydowanie wyższa od pozostałych i jest zbliżona dla całego miasta. Silne są również więzi społeczne i tożsamość lokalna. Co ważne sami mieszkańcy i organizacje pozarządowe aktywnie zabiegali o rewitalizację Starego Fordonu oraz deklarowali współpracę.

CEL PROJEKTU

Główny cel projektu został zdefiniowany jako zwiększenie aktywności społecznej na obszarze rewitalizacyjnym poprzez remont i zagospodarowanie otoczenia zdegradowanych budynków Starego Fordonu. Obejmował on generalny remont siedmiu kamienic komunalnych. Cel główny miał zostać osiągnięty poprzez realizację celów szczegółowych:

- Podwyższenie standardu zabytkowej zabudowy na rewitalizowanym obszarze, a także poziomu dziedzictwa kulturowego miasta Bydgoszczy.
- Zwiększenie efektywności energetycznej budynków komunalnych poprzez termomodernizację rewitalizowanych budynków wraz z modernizacją dotychczasowych źródeł ciepła, co wpłynie również na redukcję emisji szkodliwych substancji do atmosfery.
- Zagospodarowanie przyległego do rewitalizowanych budynków otoczenia umożliwiającego utworzenie przyjaznych mieszkańcom Starego Fordonu przestrzeni publicznych, takich jak podwórka, ogródki, które powinny stać się miejscami spotkań, wzmacniać poczucie tożsamości lokalnej oraz obniżyć poziom zagrożenia wykluczeniem społecznym.

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU

Realizacja projektu w pełni wpisywała się w założenia i cele GPR oraz stanowiła jeden z elementów szerszych działań (zrealizowanych i zaplanowanych) w Starym Fordonie. W GPR określono 3 cele wraz z 5 wskaźnikami głównymi oraz wskaźnikami pomocniczymi.

Osiągnięcie wartości docelowych wskaźników pozwoli zrealizować wskazane cele. Są to:

Cel 1 Pogłębienie spójności społecznej i ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych – wskaźniki główne:

- Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy w ludności ogółem
- Stosunek osób bezrobotnych pozostających bez pracy 12-m-cy i dłużej względem ludności w wieku produkcyjnym ogółem
- Wynik średni sprawdzianu

CEL 2. Wzmocnienie inicjatywy gospodarczej – wskaźnik główny:

- Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 osób w wieku produkcyjnym ogółem

CEL 3. Polepszenie stanu środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem jakości powietrza – wskaźnik główny:

- Udział gospodarstw domowych użytkujących tradycyjne piece na paliwa stałe ogółem

W swoim założeniu projekt miał wpłynąć na osiągnięcie bezpośrednio lub pośrednio wyżej wymienionych celów oraz odpowiedzieć na zdiagnozowane problemy na obszarze rewitalizacji. Wszystkie budynki komunalne w projekcie zostały wybudowane przed 1945 rokiem i były w złym stanie technicznym. Część z nich była pustostanami, co przyspieszało dalszą ich degradację. Budynki były nieocieplone oraz ogrzewane piecami kaflowymi lub innymi wysokoemisyjnymi źródłami ciepła, co prowadziło do dużego zanieczyszczenia powietrza. Dużą część mieszkańców budynków dotyczyły problemy społeczne, tj. długotrwale bezrobocie, ubóstwo. Oprócz poprawienia im warunków mieszkaniowych planowane są również działania społeczno-aktywizacyjne pozwalające na minimalizację tych problemów. Otoczenie kamienic było również zaniedbane bez uporządkowanej zieleni, ławek, co nie zachęcało mieszkańców do spotkań i sąsiedzkiej integracji. Zmiana otoczenia ma pozwolić na realizację działań społecznych. Remont kamienic stwarzał także możliwość utworzenia lokali usługowych, co odpowiada na niski poziom przedsiębiorczości w Starym Fordonie oraz lokali dla organizacji pozarządowych.

Projekt wpisywał się również w inne działania prowadzone w Starym Fordonie. Dotychczas została odnowiona i zagospodarowana płyta rynku Starego Fordonu, a wyremontowane kamienice znajdują się w jego najbliższym sąsiedztwie. Same budynki są zabytkami, choć nie wysokiej klasy, ale co ważne wpisują się w układ urbanistyczny znajdujący się pod opieką konserwatora zabytków i uzupełniły wcześniejsze działania. Obecnie trwa również odnowa nadbrzeża Wisły. Znajduje się ono w bezpośrednim sąsiedztwie rynku i rewitalizowanych w projekcie kamienic. Wszystkie te działania skierowane są dla mieszkańców Starego Fordonu, ale mają również służyć jego promocji i przyciągnięcia innych mieszkańców Bydgoszczy oraz turystów. Zrealizowano również projekty skierowane do dzieci i młodzieży, m.in. doposażono szkołę w pomoce dydaktyczne za ponad 100 tys. zł oraz dla ponad 100 dzieci zorganizowano zajęcia dodatkowe.

Ważnym argumentem przemawiającym za realizacją projektu było zaangażowanie mieszkańców i organizacji społecznych w realizację kompleksowej rewitalizacji w Starym Fordonie. Organizacje są również partnerami w planowanych działaniach społecznych. Szczególnie aktywne są dwie organizacje Stowarzyszenie Miłośników Starego Fordonu oraz Fundacja bez Nazwy realizująca działania artystyczne skierowane m.in. do dzieci, ale i więźniów z Zakładu Karnego w Starym Fordonie.

OPIS REALIZACJI PROJEKTU

W ramach projektu przeprowadzono kompleksowy remont 7 budynków przy ul. Bydgoskiej 23, 26, 29, 42, Rynek 3, Kapeluszników 2 i gen. Sikorskiego 2. Obejmował on remont elewacji, dachu, izolację przeciwwilgociową, wzmocnienie konstrukcji budynków, wymianę instalacji sanitarnych i elektrycznych, odnowienie klatek schodowych, docieplenie przegród, wymianę stolarki otworowej, likwidację pieców kaflowych na rzecz wyposażenia budynków i lokali w indywidualne piece gazowe, rozbiórkę zbędnych obiektów na nieruchomości, zagospodarowanie terenu z uwzględnieniem ciągów pieszych, miejsc postojowych (również dla osób z niepełnosprawnością), miejsc gromadzenia odpadów, a przede wszystkim

przebudowę wewnątrz budynków na samodzielne, pełnostandardowe lokale mieszkalne. Dodatkowo zaplanowano dodatkowe prace związane z instalacją wodno-kanalizacyjną, centralnego ogrzewania, elektryczną i gazową (ul. Bydgoska 26, 29), budowę zewnętrznej kanalizacji deszczowej z odprowadzeniem wód opadowych do skrzynek rozsączających (Rynek 3, ul. Sikorskiego 2), a także przebudowę zjazdów indywidualnych (ul. Bydgoska 26, 29).

W projekcie ostateczny rezultat prac remontowych jest zgodny z założeniami, jednak już sama ich realizacja natrafiała na różnego rodzaju trudności i problemy. Wszystkie inwestycje miały opóźnienia, co wymusiło przedłużenia całego projektu o 2 miesiące. Część przetargów musiała zostać powtórzona ze względu na wysokie ceny ofert. Głównie ze względu na pandemię Covid-19 wykonawcy mieli problem z pracownikami oraz dostawcami. W niektórych przypadkach pojawiła się konieczność dodatkowych robót budowlanych, które trudno było przewidzieć wcześniej.

Znacznym problemem dla Miasta stał się koszt samej inwestycji. Pierwotnie kwota całkowita miała wynieść 7 392 770,57 zł, z czego koszty kwalifikowalne 5 038 690,28 zł. Ostateczny całkowity koszt projektu wyniósł 9 026 413,02, a same koszty kwalifikowalne 6 454 947,49 zł, z czego dofinansowanie wyniosło 3 403 693,80 zł. Dofinansowanie to jeszcze wzrosło o 10%, ponieważ wnioskodawca spełnił warunki postawione przez Urząd Marszałkowski, m.in. kończąc projekt z terminem aneksowanej umowy. Znaczący wzrost kosztów realizacji projektu o niemal 2 mln zł wynikał głównie z większych niż szacowano oczekiwań finansowych wykonawców, jak również wzrostu cen materiałów. Jednocześnie procentowy udział wkładu własnego miasta Bydgoszczy był znacząco wyższy, niż było to wymagane, co stanowiło znaczny wysiłek finansowy dla samorządu. W pewnym momencie zastanawiano się nawet, czy z tego powodu realizować projekt. Przyczyną wysokich kosztów projektu ze strony miasta Bydgoszcz był katalog kosztów kwalifikowalnych, który uwzględniał tylko części wspólne budynków, a nie same mieszkania. Respondenci zgodnie wyrażali swoje niezrozumienie, co do tych zasad, wskazując, że właścicielem wszystkich mieszkań jest miasto Bydgoszcz i oferowane są one jedynie osobom w szczególnej sytuacji społecznej, zgodnie z jasno określonymi kryteriami.

Kolejną trudnością przedłużającą realizację projektu było zsynchronizowanie działań z innymi projektami inwestycyjnymi, głównie renowacją nadbrzeży Wisły. Dotyczyło to m.in. podłączenia instalacji do sieci, dostępności do inwestycji utrudnionej przez roboty prowadzone w innym miejscu. W przypadku kamienicy Rynek 3 w trakcie odkrywania płyt chodnikowych pojawiły się odkrycia historyczne, które wymagały prac archeologicznych, co również wydłużyło prace. Kolejna kamienica na ul. Kapeluszników 2, posiada drewnianą zabytkową kuczkę⁴, której remont nie był uwzględniony w projekcie. Wynikało to z potrzeby przeprowadzenia dodatkowych ekspertyz, współpracy z konserwatorem, co wymagało czasu i kolejnych środków. Dodatkowo sama renowacja tego typu zabytku jest trudna oraz

⁴ Jest to drewniany ganek, altanka, służący do obchodzenia żydowskiego święta Sukkot.

kłopotliwa. Jednakże interwencje, głównie ze strony Stowarzyszenia Miłośników Starego Fordonu, wymogły na urzędzie miasta uwzględnienia renowacji zabytkowej kuczki w całym projekcie. Musiała ona być realizowana jako osobna inwestycja i również wpłynęła na termin zakończenia prac w tej kamienicy.

Zdjęcie 5 Kamienica na ul. Kapeluszników 2 wraz z zabytkową kuczką po rewitalizacji

Niespodziewaną trudnością okazało się pozyskanie nowych lokatorów do wyremontowanych mieszkań. Część z nich została zajęta przez wcześniejszych lokatorów, jednakże do ponad połowy mieszkań pozyskiwani byli nowi. Zdarzało się, że osoby potrzebujące mieszkania nie zawsze chciały mieszkać w Starym Fordonie i rezygnowały z propozycji przekazania lokalu komunalnego. Spowodowało to przedłużenie procesu zasiedlenia zrewitalizowanych budynków. Obecnie⁵ mieszka w nich 81 osób z 94 zaplanowanych, przy czym wszystkie lokale są zajęte. Mniejsza od zaplanowanej liczba osób wynika z trudności z pozyskaniem odpowiednio wielkich rodzin dopasowanych do metrażu lokalu. Tzn. w lokalu mogłaby mieszkać np. 5 osobowa rodzina, a ostatecznie zamieszkała 4 osobowa, która spełniała kryteria przyznania lokalu komunalnego zgodnie z rozporządzeniem Rady Miasta.

⁵ Stan na 26.10.2022

Wpływ na realizację projektu mieli także mieszkańcy oraz organizacje pozarządowe, które aktywnie włączały się w konsultacje społeczne dotyczące opracowania samego projektu, oraz zaangażowane były w monitoring jego realizacji. Oprócz wyżej opisanej rewitalizacji kuczki, mieszkańcy mieli wpływ na zmianę koloru elewacji niektórych kamienic, modyfikację pewnych elementów remontu, czy zmianę planowanego zagospodarowania terenu. Ważną rolę pełnił również Komitet Rewitalizacji, ciało doradcze Prezydenta Miasta, które aktywnie i z dużym zaangażowaniem monitoruje realizację założeń GPR oraz zgłasza swoje propozycje.

EFEKTY PROJEKTU

W ramach projektu zrealizowano częściowo zaplanowane rezultaty. Zgodnie z założeniami przeprowadzono generalny remont 7 budynków o powierzchni 216 m² oraz zrewitalizowano

Zdjęcie 6 Kamienica ul. Bydgoska 43 przed oraz po rewitalizacji

ich otoczenie. 5 budynków dostosowanych jest do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Budynki poddano termomodernizacji wraz z modernizacją źródeł ciepła, co zredukowało emisję szkodliwych substancji do atmosfery. Projekt, w połączeniu ze wcześniejszymi działaniami rewitalizacyjnymi wpłynął na zwiększenie estetyki i funkcjonalności przestrzeni miejskiej Starego Fordonu. Potwierdzają to sami mieszkańcy w ankietach, które zostały przeprowadzone do raportu śródkresowego z rewitalizacji po 3 latach wdrażania programu. Mieszkańcy Starego Fordonu dostrzegają znaczące zmiany w swoim otoczeniu związane z rewitalizacją, co nie jest tak powszechne w innych podobszarach.

Wyremontowanych zostało 37 mieszkań oraz powstało 6 lokali użytkowych. Dzięki projektowi osobom, które żyły w trudnych warunkach mieszkaniowych i często były w trudnej sytuacji materialnej, znacząco podniósł się standard życia. Projekt miał niewątpliwie także wpływ na fakt, że Stary Fordon jest jednym z niewielu miejsc w gminie, gdzie liczba mieszkańców wzrasta w przeciwieństwie do wyludniającej się całej Bydgoszczy. W ramach projektu powstało także 6 lokali użytkowych. W dwóch z nich prężnie działające organizacje pozarządowe, tj. Stowarzyszenie Miłośników Starego Fordonu oraz Fundacja bez Nazwy otrzymały nowe siedziby. Organizacje będą mogły rozwinąć swoją działalność, szczególnie, że zgodnie z założeniami m.in. one będą realizować działania społeczne na opisywanym podobszarze rewitalizacji. Od nowego roku, w kolejnych dwóch będą realizowane usługi społeczne, edukacyjne i kulturalne. Pozostałe lokale skierowane są do przedsiębiorców.

Trwałość wyżej wymienionych rezultatów zostanie zachowana przez min. 5 lat zgodnie z wymogami działań rewitalizacyjnych w województwie. Po zakończeniu realizacji projektu wyremontowane budynki zostały włączone do zasobów mieszkań komunalnych miasta

Bydgoszcz i są zarządzane przez Spółkę Miejską Administracja Domów Miejskich. Środki finansowe na bieżącą utrzymanie obiektów są i będą wpisywane do budżetu miasta Bydgoszczy.

W Starym Fordonie, jako jedynym podobszarze rewitalizacji, polepszyły się wyniki egzaminów do szkół ponadpodstawowych. Trudno jednak wskazać, jaki wpływ na ten efekt miały zrealizowane w projekcie działania. Polepszyły się także wskaźniki dotyczące stopy bezrobocia, w tym długotrwałego, ubóstwa oraz innych problemów społecznych. Można jednak założyć, że wpływ na to miała głównie poprawa sytuacji gospodarczej w kraju i regionie w porównaniu do przeprowadzonej w 2016 roku diagnozy na potrzeby rewitalizacji.

Zdjęcie 7 Kamienica ul. Bydgoska 23 przed rewitalizacją

Zdjęcie 8 Kamienica ul. Bydgoska 23 po rewitalizacji - siedziba Stowarzyszenia Miłośników Starego Fordonu

WYKORZYSTANIE WSPARTEJ INFRASTRUKTURY DO PROJEKTÓW MIĘKKICH (W TYM EFS)

Zgodnie z założeniami budowy programów rewitalizacyjnych projekty inwestycyjne zostały połączone z działaniami społecznymi, których realizację zaplanowano do 12 miesięcy od zakończenia projektu, tj. do końca 2022 roku. W chwili opracowywania raportu, jeszcze się one nie rozpoczęły. Komplementarnymi z przedmiotowym projektem działaniami są projekt „Nasze podwórko 1” i „Nasze podwórko 2”. Obejmują one działania szkoleniowe dla lokalnych liderów z aktywizacji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz przeprowadzeniu cyklu działań o charakterze edukacyjno-integracyjnym w zrewitalizowanych przestrzeniach publicznych dla co najmniej 50 mieszkańców Starego Fordonu. Zaplanowano współfinansowanie ich z programu EFS.

Urząd Miasta liczył również na realizację szeregu projektów społecznych wykorzystujących wspartą infrastrukturę, które będą finansowane z instrumentu RLKS (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność), tj. grantów przekazywanych przez Lokalną Grupę Działania. Opracowując GPR uwzględniano te środki w wielu zaplanowanych, różnorodnych działaniach

społecznych. Jednakże ostatecznie zakres możliwych projektów finansowanych z tego instrumentu został zawężony do osób zagrożonych długotrwałym bezrobociem oraz dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym, ale działania mogły być realizowane tylko w sformalizowanej formie, np. klubów młodzieżowych. Dodatkowo przesunięcia w realizacji remontów spowodowały, że konkursy grantowe w ramach LGD odbyły się nim powstała w przedmiotowym projekcie infrastruktura.

Opisywany projekt miał być również komplementarny z projektem adaptacji zabytkowej synagogi w Starym Fordonie na potrzeby centrum kultury i aktywności społecznej wraz z zaplanowanymi tam projektami społecznymi. Wnioskodawcą miał być podmiot zewnętrzny, tj. Fundacja dla Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego. Niestety przez kłopoty wewnętrzne organizacja nie pozyskała funduszy na to działanie. W konsekwencji zaplanowane środki na ten cel, w ramach RPO, dotychczas nie zostały wykorzystane oraz nie będą zrealizowane projekty społeczne połączone z tym projektem.

Dodatkowo po przyjęciu GPR ogłaszane przez miasto konkursy grantowe na działania społeczne, kulturalne uwzględniają obszar rewitalizacji, przyznając im dodatkowe punkty.

Podsumowując, dotychczas nie zostały zrealizowane żadne projekty społeczne wykorzystujące powstałą w ramach przedmiotowego projektu infrastrukturę. Jednocześnie liczba zaplanowanych działań społecznych prawdopodobnie będzie mniejsza. Obecnie urząd miasta czeka na podliczenie przez urząd marszałkowski, ile z alokacji 2014-2020 pozostało środków, które potencjalnie mogą być wykorzystane na działania społeczne w Starym Fordonie. Dodatkowo respondenci liczą na dużą aktywność lokalnych organizacji pozarządowych, które będą realizowały projekty również wykorzystując powstałą infrastrukturę.

WNIOSKI / DOBRE PRAKTYKI / REKOMENDACJE

- Rozdzielenie zadań w projekcie, tj. Urząd Miasta Bydgoszczy był wnioskodawcą, a realizatorem spółka miejska zarządzająca budynkami miejskimi można uznać za dobrą praktykę. Podmiot zarządzający nieruchomościami z reguły posiada większy potencjał (wiedzy, doświadczenia, zasobów) do koordynowania prac inwestycyjnych.
- Zasadne byłoby umożliwienie większego wpływu na kształt programu rewitalizacji gminom. Wymogi ustawy o rewitalizacji, Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej oraz Urzędu Marszałkowskiego znacząco ograniczają planowanie rewitalizacji (dopasowanie działań do wymogów) oraz wydłużają cały proces (GPR dla Bydgoszczy był opracowywany ponad 2 lata). Postuluje się uproszczenie całej procedury, zachowując kluczowe jej elementy, tj. diagnozę oraz konsultacje społeczne.
- Opracowując program rewitalizacji warto przeanalizować planowane działania na całym obszarze rewitalizacji oraz potencjalne środki, z których będą one finansowane. Z perspektywy czasu widać, że powstanie trzech podobszarów w Bydgoszczy rodzi niebezpieczeństwo rozproszenia działań, które będą niewystarczające ze względu na wielkość przeznaczonych na ich realizację środków.

Należy również uwzględnić, że nie wszystkie zaplanowane środki uda się pozyskać/wykorzystać. Planując działania rewitalizacyjne, warto dążyć na większej koncentracji terytorialnej.

3 REWITALIZACJA DWORCA KOLEJOWEGO W TUCHOLI I JEGO PRZYSTOSOWANIA DO LOKALNEGO CENTRUM ROZWOJU

Projekt	Rewitalizacja dworca kolejowego w Tucholi i jego przystosowania do Lokalnego Centrum Rozwoju
Beneficjent	Gmina Tuchola
Miejsce realizacji projektu	Historyczne centrum miasta Tucholi, gmina Tuchola, powiat tucholski
Program	RPO WK-P 2014-2020
Działanie / Poddziałanie	RPKP.06.02.00 Rewitalizacja obszarów miejskich i ich obszarów funkcjonalnych
Wartość projektu	3 332 295,23
Dofinansowanie UE	2 342 398,24
Okres realizacji projektu	01.10.2020 - 31.10.2021

INFORMACJE O GMINIE / BENEFICJENCIE

Tuchola jest gminą miejsko-wiejską położoną w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego. Mieszka w niej 19 932 osoby, z czego w samym mieście Tuchola 13 351. Powierzchnia gminy wynosi 239,43 km². Wyróżnia ją peryferyjne położenie w stosunku do największych miast regionu i głównych korytarzy transportowych. Tuchola znajduje się na trasie linii kolejowej Bydgoszcz-Chojnice, jednak przez obszar gminy nie przebiega żadna droga krajowa, a odległość do autostrady A1 w Warlubiu wynosi 60 km. Odległość Tucholi od Bydgoszczy wynosi 61 km a od Torunia 93 km. Problemem jest długi czas dojazdu do głównych ośrodków miejskich, który wynosi ok. 1-1,5h.

Urząd Gminy w Tucholi posiada doświadczenie w realizacji projektów finansowanych ze środków zewnętrznych. Pierwsze działania związane z rewitalizacją obejmowały modernizację tucholskiego rynku w ramach projektu „Rewitalizacja średniowiecznego układu urbanistycznego miasta Tucholi – elementem europejskiego dziedzictwa kulturowego cz. I i II”. Projekt został zrealizowany w 2010 roku z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Rynek w Tucholi jest zlokalizowany kilkaset metrów od dworca kolejowego, tym samym te działania rewitalizacyjne ma charakter dopełniający.

W ramach RPO WK-P 2014-2020 gmina Tuchola pozyskała dwa dofinansowania, które dotyczyły działań na dworcu kolejowym i jego otoczeniu. Oprócz przedmiotowego projektu, który został opisany w dalszej części tekstu, w 2020 roku został zrealizowany projekt „Rozbudowa infrastruktury przeznaczonej do obsługi transportu pasażerskiego przy ul. Kolejowej w Tucholi”. Jego całkowity koszt wyniósł 4,4 mln zł. Celem głównym projektu była

poprawa dostępności kolejowej oraz integracja systemów transportowych w regionie poprzez rozbudowę infrastruktury przeznaczonej do obsługi transportu pasażerskiego przy ul. Kolejowej w Tucholi. Działania w ramach projektu zapewniły efektywne wykorzystanie istniejącej przestrzeni publicznej oraz wpłynęły na poprawę stanu infrastruktury dworcowej i terenów wokół dworca. Rozbudowano układ komunikacyjny, powstały nowe parkingi, ciągi pieszo-rowerowe, perony autobusowe oraz wiaty przystankowe i rowerowe. Wykonano również prace remontowe w poczekalni budynku dworca kolejowego przywracając jej dawną świetność. Uzupełnieniem tych działań był projekt „Rozbudowa ulic gminnych: Kolejowej (nr 010749C), Chopina (nr 010718C) i Karasiewicza (nr 010724C) w Tucholi” dofinansowany z rządowego Funduszu Dróg Samorządowych. Koszt całkowity wyniósł niemal 3,1 mln zł. Projekt pozwolił zmodernizować połączenia drogowe dworca w Tucholi z biegnącymi przez miasto drogami wojewódzkimi. Dopełnieniem tych działań była przebudowa części pomieszczeń dworca kolejowego na toalety ogólnodostępne sfinansowana ze środków gminy w wysokości prawie 65 tys. zł.

OBSZAR REWITALIZACJI

Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Tuchola na lata 2016-2023 (LPR) określa obszar rewitalizacji zlokalizowany w czterech podobszarach:

1. Centrum miasta Tuchola
2. Sołectwo Legbąd – tereny zamieszkałe
3. Sołectwo Mały Mędromierz – tereny zamieszkałe
4. Sołectwo Raciąż – tereny zamieszkałe

Przedmiotowy projekt był realizowany w podobszarze centrum Tucholi. Jest to najbardziej reprezentacyjna część miasta, obejmująca Stare Miasto z zachowanym układem urbanistycznym z XIV w. oraz różnymi przestrzeniami publicznymi, m.in. rynek, dworzec, tereny wokół instytucji publicznych. Przed podjęciem działań rewitalizacyjnych była to zaniedbana część miasta. Wcześniej, zrealizowane działania częściowo poprawiły ład przestrzenny oraz estetykę tego obszaru, uwydatniając walory architektoniczne i historyczne Starego Miasta. Były one jednak niewystarczające, dlatego władze miejskie zdecydowały się na kontynuację działań rewitalizacyjnych w tym podobszarze. Potrzebę dalszych interwencji potwierdziła również przeprowadzona na potrzeby LPR diagnoza przeprowadzona w 2015 roku. Wskazała ona na podobszarze Centrum miasta Tuchola koncentrację negatywnych zjawisk, wyższych niż średnia dla całej gminy, w następujących obszarach:

Sfera społeczna

- Wysoka stopa bezrobocia, szczególnie długotrwałego – w 2015 roku udział osób bezrobotnych w stosunku do ludności w wieku produkcyjnych wynosił 13,95% i był wyższy od średniej dla gminy Tuchola o 3,73 pp.
- Wysoki udział osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej – w 2015 roku na podobszarze udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wobec ludności ogółem wyniósł 18,82% i znacznie

przewyższał, o 7,21 p.p. średnią dla gminy Tuchola. Najczęstszą przyczyną przyznania pomocy było bezrobocie oraz ubóstwo.

Sfera gospodarcza

- Niski stopień przedsiębiorczości wśród mieszkańców – mniejszy odsetek mieszkańców podobszaru w stosunku do ogółu ludności gminy, który prowadzi działalność gospodarczą. Dodatkowo w większości są to mikroprzedsiębiorstwa (54 podmioty na 56 wszystkich).

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

- Duże skupisko przestrzennie zdegradowanej – mimo wcześniejszych działań rewitalizacyjnych, na opisywanym podobszarze znajdowało się wciąż największe skupisko przestrzennie zdegradowanej obszaru rewitalizacji. Koncentrowało się ono na terenach kolejowych (pomiędzy ulicami Bydgoską i Sępoleńską).

Sfera techniczna

- Liczne budynki i obiekty w złym lub bardzo złym stanie technicznym

CEL PROJEKTU

Celem głównym projektu był wzrost ożywienia społecznego i gospodarczego na obszarze gminy Tuchola poprzez utworzenie Lokalnego Centrum Rozwoju. Projekt poprzez zaplanowane działania inwestycyjne ma mieć wpływ na osiągnięcie celów szczegółowych, zdefiniowanych jako:

- Zahamowanie zjawiska degradacji podobszaru rewitalizacji Centrum Tucholi, wyrównanie deficytów rozwojowych w stosunku do innych obszarów miasta;
- Poprawę złego stanu technicznego i postępującej degradacji substancji Dworca Kolejowego w Tucholi;
- Aktywizację społeczno-zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia;
- Zwiększenie stopnia przedsiębiorczości mieszkańców.

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU

Dworzec kolejowy w Tucholi został przejęty przez władze miasta w użytkowanie wieczyste w 2013 roku. Od tego momentu podejmowano działania skierowane na przywrócenie dawnej świetności tego budynku wraz z jego otoczeniem. Dworzec kolejowy jest wizytówką miasta, stanowi ważny węzeł komunikacyjny, z którego korzysta wielu mieszkańców Tucholi. Wcześniej podjęto różnego rodzaju działania rozbudowujące infrastrukturę otoczenia dworca, zmodernizowano drogi. Naturalną konsekwencją tych działań, była modernizacja samego dworca kolejowego, co odpowiadało na zdiagnozowane w LPR problemy ze sfery

przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. Dodatkowo sam budynek dworca był wykorzystywany jedynie częściowo oraz posiadał poddasze, które można było również wyremontować i zaadaptować na różne potrzeby. Zaplanowano stworzenie centrum wsparcia przedsiębiorców oraz pomieszczenia na prowadzenie działalności gospodarczej o charakterze handlowo-usługowym odpowiadając na problemy ze sfery gospodarczej podobszaru rewitalizacji. Wyremontowane pomieszczenia mogą być również wykorzystywane w ramach aktywizacji społeczno-zawodowej osób bezrobotnych co odpowiada na zdiagnozowane problemy LPR w sferze społecznej.

OPIS REALIZACJI PROJEKTU

Projekt dotyczył gruntownej przebudowy wraz ze zmianą sposobu użytkowania części budynku dworca kolejowego w Tucholi wraz z modernizacją wewnętrznych instalacji: wodociągowej, kanalizacji sanitarnej, c.o., wentylacji mechanicznej, teletechnicznej i elektrycznej. W lewym skrzydle budynku zaplanowano powierzchnie dla Lokalnego Centrum Rozwoju. W tym celu zaprojektowano nową klatkę schodową oraz windę osobową. Na piętrach budynku powstało 6 biur dla przedsiębiorców wraz z poczekalniami, toaletami, pomieszczeniami socjalnymi i ciągami komunikacyjnymi. W prawym skrzydle pomiędzy piętrem, a poddaszem powstała druga klatka schodowa. Na poddaszu, które podwyższono, stworzono salę wykładową, 2 biura oraz pomieszczenia biurowe typu open space, pomieszczenia socjalne i gospodarcze, toalety oraz ciągi komunikacyjne. Wewnątrz budynku wybudowano ścianki działowe, izolację wodochronną i przeciwwilgociową, termiczną i akustyczną, wyremontowano posadzki, pomalowano ściany, wymieniono stolarkę okienną, drzwiową, wstawiono parapety wewnętrzne i zewnętrzne, dostosowano obiekt do wymogów ppoż. Poddano renowacji elewację dworca. Obiekt został również dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnością, dzięki pochylni prowadzącej do wejścia budynku oraz wybudowaniu windy łączącej parter, piętro oraz poddasze.

Dużym wyzwaniem było samo zaprojektowanie modernizacji budynku. Jest to stary obiekt, z którego faktycznie miały pozostać jedynie ściany nośne oraz stropy i dach. W związku z tym współpraca z projektantami wymagała ze strony urzędu wielu konsultacji i uzgodnień. Sama realizacja inwestycji nie natrafiła na poważne problemy, czy bariery. Projekt skończył się przed znaczącymi wzrostami cen materiałów budowlanych, tym samym zaplanowany koszt inwestycji nie wzrósł. Nie było kłopotu z wyborem wykonawcy. Istniały obawy, czy uda się spełnić wszystkie kryteria pozwalające uzyskać certyfikat dostępności budynku dla osób z niepełnosprawnością⁶. Zarówno wykonawca, jak i wnioskodawca dotychczas nie mieli doświadczenia w tym zakresie a dodatkowym wyzwaniem było to, że był to stary budynek, inaczej projektowany niż współczesne obiekty. Ostatecznie jednak certyfikat został przyznany jedynie po drobnych modyfikacjach zrealizowanych prac.

⁶ zgodnie z Dyrektywą (UE) 2016/797 z dnia 11 maja 2016 r. w zakresie technicznych specyfikacji interoperacyjności odnoszących się do dostępności systemu kolei Unii Europejskiej dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania

Zdjęcie 9 Budynek Dworca Kolejowego w Tucholi po rewitalizacji

Na moment opracowania raportu cele postawione w projekcie zostały zrealizowane jedynie częściowo. Znacząco poprawiono stan techniczny i przerwano postępującą degradację substancji Dworca Kolejowego w Tucholi. Budynek przeszedł generalny remont oraz modernizację. Dworzec Kolejowy w Tucholi, który stanowi jedną z wizytówek miasta, stał się estetyczny, funkcjonalny oraz dostępny dla osób z niepełnosprawnością. Niewątpliwie przełożyło się to na jakość życia mieszkańców Tucholi, dla których dworzec stanowi ważny węzeł komunikacyjny. Należy uznać, że projekt zahamował również zjawisko degradacji Centrum Tucholi i wpłynął na wyrównanie deficytów rozwojowych w stosunku do innych obszarów miasta. Obszar dworca kolejowego był ostatnią strefą w Centrum Tucholi, która nie została zmodernizowana. Wcześniejsze projekty pozwoliły wyremontować Rynek Tucholi wraz z przylegającymi do niego ulicami, które również znajdują się w podobnym obszarze rewitalizacji Centrum Tuchola.

Zdjęcie 10 Poczekalnia dworcowa w Tucholi

Kolejne cele szczegółowe projektu zostały zrealizowane jedynie częściowo lub w ogóle. Projekt miał na celu zwiększenie przedsiębiorczości mieszkańców. W tym celu powstało Lokalne Centrum Rozwoju. W budynku utworzono 6 biur dla przedsiębiorców rozpoczynających działalność lub istniejących na rynku maksymalnie 3 lata. Czynsze najmu są po bardzo preferencyjnych stawkach, tj. 1 zł za m² w pierwszym roku wynajmu, w następnym roku wzrost o kolejną złotówkę. Rok po utworzeniu Lokalnego Centrum Rozwoju wynajmowana jest jedynie połowa biur. W związku z tym wnioskodawca planuje zwrócić się do urzędu marszałkowskiego z prośbą o wydłużenie terminu realizacji tego wskaźnika. W budynku dworca powstał także open space z dostępem do internetu oraz z całą infrastrukturą biurową dla przedsiębiorców potrzebujących tylko czasowo miejsca do pracy. Dotychczas, tj. rok od zakończenia inwestycji, powierzchnia ta nie została wykorzystana przez żadnego przedsiębiorcę. Następnym celem projektu była aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia. Z uwagi na to, że nie

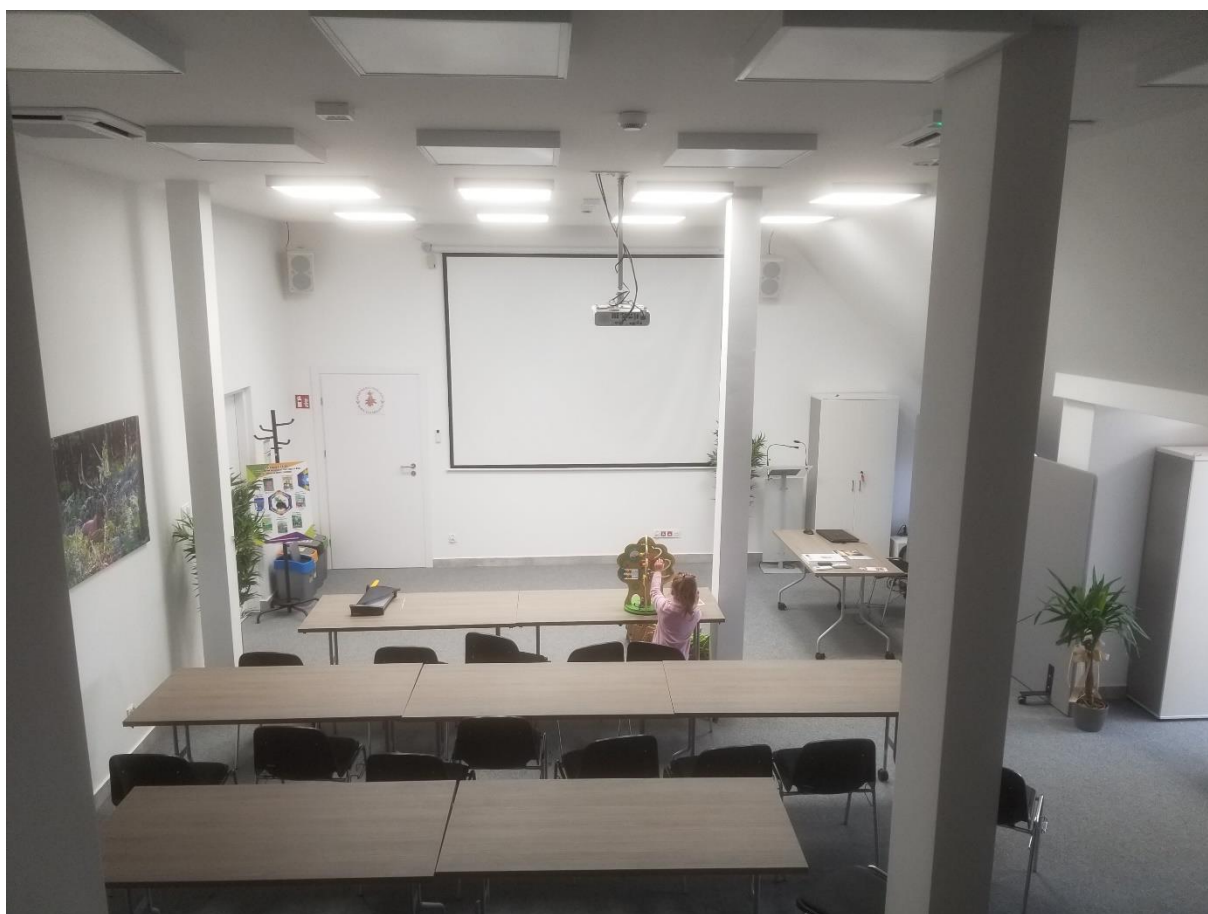
rozpoczęto jeszcze w zrewitalizowanym obiekcie zaplanowanych projektów miękkich w tym zakresie, cel ten nie został jeszcze osiągnięty.

Zdjęcie 11 Open space w Lokalnym Centrum Rozwoju

Za dodatkowy efekt projektu można uznać fakt, że w zmodernizowanym w ramach projektu budynku swoją siedzibę znalazła Lokalna Grupa Działania „Bory Tucholskie”. Obecnie w komfortowych warunkach biurowych może prowadzić swoją działalność statutową. Dodatkowo, z uwagi na to, że organizacja znajduje się na miejscu, wspiera ona w zarządzaniu obiektem faktycznego zarządcę, tj. przedsiębiorstwo komunalne miasta Tucholi.

Zdjęcie 12 Sala konferencyjna w wyremontowanym budynku

Za trwały efekt projektu na pewno można uznać wyremontowany i zmodernizowany budynek dworca kolejowego w Tucholi. Jego utrzymanie będzie finansowane ze środków własnych gminy. Respondenci wskazują, że przedmiotowy projekt jest ostatnim projektem infrastrukturalnym na podobszarze Centrum Tucholi. Dzięki dotychczasowym działaniom uznano, że zostały rozwiązane zdiagnozowane w LPR problemy dotyczące sfery przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej w podobszarze Centrum Tucholi. Natomiast w przypadku utworzenia Lokalnego Centrum Rozwoju obecnie trudno określić, czy jego działalność przyniosła trwałe efekty.

Zdjęcie 13 Biuro dla przedsiębiorców

WYKORZYSTANIE WSPARTEJ INFRASTRUKTURY DO PROJEKTÓW MIĘKKICH (W TYM EFS)

W swoim założeniu projekt „Rewitalizacja dworca kolejowego w Tucholi i jego przystosowanie do Lokalnego Centrum Rozwoju” jest komplementarny z czterema projektami miękkimi zaplanowanymi w LPR. Są to:

1. Projekt „Aktywizacja w poszukiwaniu pracy i odnalezienia się na rynku pracy” skierowany do 50 osób bezrobotnych i wykluczonych korzystających z pomocy społecznej. W projekcie zaplanowano: spotkania z doradcą biznesowym w zakresie zakładania, prowadzenia działalności gospodarczej, tworzenia biznesplanu, uczestniczenia w szkoleniach z zakresu prawa pracy, ochrony danych osobowych, poradnictwo prawne itp., specjalistyczne doradztwo, w tym księgowe obejmujące nieodpłatne wsparcie dla nowo powstających podmiotów gospodarczych przez okres 2 lat od dnia rozpoczęcia działalności, warsztaty z doradcą zawodowym w zakresie aktywnego poszukiwania pracy, pisania CV, rozmowy kwalifikacyjnej, konsultacje indywidualne i grupowe z doradcą zawodowym, warsztaty z psychologiem z zakresu psychologii pracy, skutecznej komunikacji w grupie, motywacji w poszukiwaniu pracy, wizerunek i zachowanie podczas rozmowy kwalifikacyjnej.
2. Projekt „Opieka wychowawcza dla osób z rodzin bezrobotnych biorących udział w projekcie aktywizacyjnym” skierowany do 20 osób biorących udział w projekcie z pkt.

1. Zaplanowano zajęcia dla dzieci (socjoterapeutyczne, psychoterapia, pomoc edukacyjna w lekcjach, zajęcia animacyjne, rozwijające ich pasje np. plastyczne, taneczne) oraz dla osób starszych (usługi opiekuńcze, rehabilitacja, psycholog).
3. Projekt „Podniesienie kwalifikacji osób bezrobotnych”, w którym zaplanowano podniesienie kwalifikacji i umiejętności 15 osób bezrobotnych w ramach: kursów, szkolenia, mentoringu, staży w zawodach monter okien i drzwi oraz innych zawodach związanych z budownictwem, opiekuna osób starszych i opiekuna dzieci.
4. Projekt „Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości na terenie rewitalizowanym w mieście Tuchola” skierowany do 40 firm. W projekcie zaplanowano podniesienie kwalifikacji i umiejętności osób prowadzących własne firmy poprzez kursy, szkolenia, mentoring, doradztwo księgowe, prawne, podatkowe, szkolenia z zakresu prawa pracy, ochrony danych osobowych. Dodatkowo przewidziano nieodpłatne wsparcie dla nowo powstających podmiotów gospodarczych przez okres 2 lat od dnia rozpoczęcia działalności w zakresie obsługi prawnej i księgowej.

Wszystkie zaplanowane projekty będą realizowane przez Spółdzielnię Socjalną „Progres” przy współpracy z Ośrodkiem Opieki Społecznej w Tucholi i Powiatowym Urzędem Pracy w Tucholi. W przypadku czwartego projektu ma zostać włączona Lokalna Grupa Działania „Bory Tucholskie” oraz organizacje pracodawców i prywatne firmy. Przewidywane źródła finansowania to Europejski Fundusz Społeczny, środki publiczne (gminy Tuchola i Ośrodka Pomocy Społecznej) oraz środki prywatne. Wskazano, że obecnie prowadzona jest rekrutacja do projektów i planuje się, że rozpoczną się one z początkiem 2023 roku.

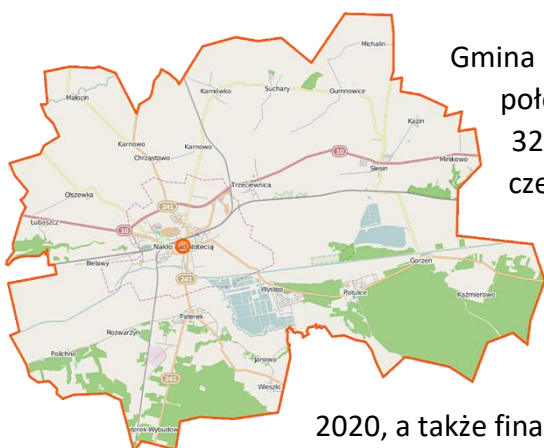
WNIOSKI / DOBRE PRAKTYKI / REKOMENDACJE

- Opisany projekt inwestycyjny zakończył się 31 października 2021 roku, natomiast komplementarne z nim projekty miękkie dotychczas się jeszcze nie rozpoczęły. W konsekwencji powstała infrastruktura nie jest w pełni wykorzystywana. Wydaje się, że powinien zostać wprowadzony mechanizm gwarantujący, że w określonym czasie po zakończeniu projektu twardego rozpoczną się działania miękkie. Komplementarność działań w poszczególnych projektach ma zasadniczy wpływ na osiągnięte efekty i ich synergię. W innym wypadku realizacja działań jest rozciągnięta znacząco w czasie i istnieje niebezpieczeństwo znacznie mniejszej ich efektywności. Przykładem może być problem z osiągnięciem w przedmiotowym projekcie wskaźnika wykorzystania powstałych powierzchni biurowych. Prawdopodobnie nie byłoby problemu z tym, gdyby zostały zrealizowane komplementarne projekty dotyczące wsparcia rozwoju przedsiębiorczości oraz aktywizacji społeczno-zawodowej osób bezrobotnych.

4 Utworzenie Centrum Aktywności Wsi w miejscowości Wieszki wraz z infrastrukturą towarzyszącą

Projekt	Utworzenie Centrum Aktywności Wsi w miejscowości Wieszki wraz z infrastrukturą towarzyszącą
Beneficjent	GMINA NAKŁO NAD NOTECIĄ
Miejsce realizacji projektu	Wieś Wieszki, gmina Nakło nad Notecią, powiat nakielski
Program	RPO WK-P 2014-2020
Działanie / Poddziałanie	7.1. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność
Wartość projektu	326 262 zł
Dofinansowanie UE	142 253 zł
Okres realizacji projektu	01.06.2019– 31.05.2020

INFORMACJE O GMINIE / BENEFICJENCIE

Gmina Nakło nad Notecią jest gminą miejsko-wiejską, położoną w powiecie nakielskim. W gminie mieszka ok. 32 tys. osób. Powierzchnia gminy wynosi 187 km², z czego użytki rolne stanowią 67%, a użytki leśne – 19%.

Gmina Nakło posiada duże doświadczenie w realizacji inwestycji infrastrukturalnych i projektów miękkich, w tym dofinansowanych ze środków PROW 2007-2013 oraz RPO WK-P 2014-2020 dofinansowanych ze środków krajowych.

OBSZAR REWITALIZACJI

Obszar rewitalizacji w gminie Nakło nad Notecią obejmuje całość obszaru zdegradowanego, tj. wyodrębnioną część miasta Nakło (tzw. jednostka niebieska), a także miejscowości Kazin, Wieszki, Rozwarzyn oraz Paterek.

Sołectwo Wieszki, w której realizowany był projekt, leży w południowej części gminy, i składa się z 3 wsi: Wieszki, Janowo i Gostusza. Jego powierzchnia wynosi 1022 ha i jest zamieszkane przez 278 mieszkańców. Większość mieszkańców stanowią osoby w wieku produkcyjnym (64%), niższy niż średnia dla gminy jest odsetek osób w wieku poprodukcyjnym.

W sołectwie Wieszki prowadzonych jest kilka gospodarstw rolnych, nie ma natomiast żadnych firm zatrudniających pracowników. Z tego względu, mieszkańcy dojeżdżają do pracy poza swoje miejsce zamieszkania.

W sołectwie Wieszki problem bezrobocia jest bardziej nasilony niż średnio w gminie Nakło. Wg danych za 2015 r., w sołectwie znajdowało się 17 bezrobotnych, a ich udział w ludności w wieku produkcyjnym wynosił 9,6% (wyraźnie powyżej średniej dla gminy: 3,32%). Relatywnie wysoki był także odsetek osób bezrobotnych długoterminowo (pow. 12 miesięcy).

W sołectwie Wieszki relatywnie duży odsetek mieszkańców korzystało ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej (13,3%, przy średniej dla gminy na poziomie 9,1%). Udział dzieci, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny wynosił 30,4% i był na poziomie zbliżonym do średniej w gminie. Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej w większości przypadków korzystały z niej w sposób długotrwały, co wskazywało na problem uzależnienia od systemu pomocy społecznej. Co istotne, znaczna część osób zarejestrowanych jako bezrobotne, korzystających z pomocy społecznej, z różnych powodów nie była gotowa do podjęcia pracy, a więc była de facto bierna zawodowo (w tym matki po urodzeniu dziecka, osoby niepełnosprawne lub opiekujące się chorym na autyzm dzieckiem). Znaczący odsetek osób korzystających z pomocy społecznej wskazywał na istotne problemy ekonomiczne mieszkańców, co ograniczało ich możliwości w zakresie aktywności społecznej, w formach wymagających ponoszenia nakładów finansowych.

Uczniowie z sołectwa Wieszki uzyskali w 2012-2015 średni wynik egzaminu szóstoklasisty na poziomie 58,4%, tj. nieco poniżej średniej dla całej gminy (62,5%).

Na terenie wsi Wieszki nie było świetlicy wiejskiej ani boiska sportowego. Z tego względu, dyrekcja wygaszanej szkoły udostępniała na potrzeby Rady Sołectkiej oraz mieszkańców salę i boisko szkolne, które były wykorzystywane na potrzeby różnego rodzaju spotkań i imprez lokalnych.

CEL PROJEKTU

Celem projektu był wzrost aktywności społeczności lokalnej zamieszkującej wieś Wieszki, poprzez stworzenie Centrum Aktywności Wsi w budynkach po wygaszanych oddziałach gimnazjalnych.

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU

W Wieszkach jedynym obiektem użyteczności publicznej był budynek wygaszanych oddziałów gimnazjalnych Szkoły Podstawowej w Paterku. Ponieważ budynek wkrótce miał ostatecznie przestać pełnić funkcję oświatową (wraz z wygaszeniem ostatnich klas i przeniesieniem całości nauki szkolnej do budynku w Paterku), pojawiła się potrzeba zaadaptowania budynku do pełnienia innej, społecznie potrzebnej funkcji. Zdecydowano o przeznaczeniu części budynku na Centrum Aktywności Wsi, zwane potocznie świetlicą

wiejską. Inwestycja pokrywa się z celami rewitalizacji zawartymi w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta i Gminy Nakło nad Notecią na lata 2016-2023.

Potrzeba realizacji projektu wynikała również ze złego stanu technicznego budynku, który uniemożliwiał realizację w nim działań społecznych. W całym budynku brakowało instalacji centralnego ogrzewania (funkcjonowało ogrzewanie przy użyciu pieców kaflowych w poszczególnych pomieszczeniach). Wymiany wymagała instalacja elektryczna, węzeł sanitarny i instalacja wodno-kanalizacyjna. Układ funkcjonalny musiał być dostosowany do nowych wymagań, poprzez wydzielenie nowych pomieszczeń, w tym przestrzeni kuchennej. W obiekcie brakowało wyposażenia do prowadzenia jakichkolwiek zajęć, a także wyposażenia kuchennego. Budynek nie był również przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Realizacja projektu miała przyczynić się do zrewitalizowania zdegradowanego obszaru wiejskiego, a w konsekwencji – do powstania przestrzeni publicznej, w której mieszkańcy mogliby realizować potrzeby integracji społecznej, potrzeby kulturalne i rozrywkowe. Inwestycja miała przyczynić się także do pobudzania oddolnych inicjatyw i świadczenia wsparcia w zakresie rozwoju gospodarki lokalnej. W odnowionym budynku miała spotykać się młodzież skupiona w Klubie Młodzieżowym.

Zdjęcie 14 Budynek szkoły w Wieszkach – przed realizacją projektu.

Źródło: Lokalny program rewitalizacji miasta i gminy Nakło nad Notecią

OPIS REALIZACJI PROJEKTU

Realizacja projektu przebiegała co do zasady zgodnie z założeniami. Wykonano całość prac budowlanych zaplanowanych w projekcie, w tym m.in. wyremontowano węzeł sanitarny, wydzielono oddzielne pomieszczenie na spotkania / warsztaty, wyremontowano i wyposażono przestrzeń kuchenną. Pewne niewielkie dodatkowe elementy, których potrzeba pojawiła się w trakcie prowadzonego remontu, sfinansowano z własnych środków gminy. Niewielki negatywny wpływ na końcowy etap prac budowlanych miał wybuch pandemii COVID-19, który spowodował problem z dostępnością pracowników u wykonawcy i wymusił niewielkie wydłużenie realizacji projektu (ok. 2-3 miesiące). Generalnie jednak na sam proces inwestycyjny pandemia miała bardzo ograniczony wpływ, gdyż wybuchła w momencie finalizacji prowadzonych prac. Dzięki temu beneficjent nie miał również problemów ze zmieszczeniem się w budżecie projektu, gdyż popandemiczny skokowy wzrost cen materiałów budowlanych nastąpił już po zakończeniu prac remontowych.

EFEKTY PROJEKTU

Efekty realizacji projektu można podzielić na infrastrukturalne i miękkie. Dzięki uzyskanym środkom, udało się wyremontować część budynku po byłej szkole gimnazjalnej w Wieszkach⁷. W rezultacie, miejscowość Wieszka zyskała miejsce, w którym może organizować różnego rodzaju spotkania, warsztaty, imprezy lokalne, projekty aktywizacji mieszkańców, w

⁷ Pozostała część nie była objęta projektem i wciąż wymaga remontu, inaczej jej stan, m.in. wskutek braku ogrzewania, będzie się pogarszał.

którym może spotykać się lokalna społeczność. Powstał obiekt dobrze wyposażony, z wyremontowaną salą do spotkań, wyremontowanym węzłem sanitarnym, zapleczem kuchennym, przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Obiekt jest przejęty w zarząd przez Dom Kultury z Nakła, co zapewnia trwałość funkcjonowania i ułatwia wykorzystanie go do działań kulturalnych.

Wyremontowanie części budynku w Wieszkach umożliwiło realizację projektów miękkich (opisanych poniżej) i uzyskanie pewnych efektów społecznych. W przypadku projektu „Rozwój lokalny w naszych rękach”, w których uczestniczyły głównie kobiety w wieku emerytalnym, udało się zaktywizować i zintegrować grupę mieszkanek wsi Wieszki, budując lokalny kapitał społeczny. Udział w zajęciach pozytywnie wpływał na zdrowie, poprzez zachęcenie do aktywności fizycznej po pandemii (Nordic Walking, udział w biegu na festynie) czy promocję zdrowszego, dietetycznego żywienia (w ramach spotkań z dietetykiem). Dzięki projektowi uczestniczki zyskały pewien impuls do działania, co zaowocowało zorganizowaniem z własnej inicjatywy Wielkanocy dla Ukrainek, który zostały przywiezione do Wieszek z całej gminy Nakło.

W projekcie Klubu Młodzieżowego „Mała akademia”, bezpośrednim efektem było uzyskanie pomocy przez uczestników w nauce, integracja z rówieśnikami, inspiracja do rozwoju poprzez udział w dodatkowych zajęciach. Po zakończeniu projektu, raz w tygodniu w ramach Klubu Młodzieżowego prowadzone są zajęcia przez Dom Kultury, którego animator przyjeżdża do świetlicy. Jednak w opinii przedstawicieli gminy, objęcie 4-miesięcznym wsparciem w nauce dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym nie rozwiąże ich problemów, potrzebne są bardziej długoterminowe działania.

Zdjęcie 15 Budynek szkoły w Wieszkach – po realizacji projektu.

Źródło: materiały własne.

WYKORZYSTANIE WSPARTEJ INFRASTRUKTURY DO PROJEKTÓW MIĘKKICH (W TYM EFS)

W zrewitalizowanym obiekcie zrealizowano dotychczas 2 projekty komplementarne, ukierunkowane na osiągnięcie celów społecznych. Pierwszym z nich był projekt Klubu Młodzieżowego „Mała akademia” w Wieszkach, skierowany do dzieci, które miały kłopoty z nauką, zagrożonych wykluczeniem społecznym (w tym ze względu na takie kryteria odnoszące się do rodziny jak niski dochód, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba, alkoholizm, rodzina wielodzietna i inne). Przy czym nie musiały być to dzieci objęte wcześniej opieką ośrodka pomocy społecznej. Dzieci z rodzin nie spełniających powyższych kryteriów zagrożenia wykluczeniem społecznym nie mogły brać udziału w projekcie, co wynikało z warunków przyjętych w programie rewitalizacji w gminie i województwie.

W ramach projektu udzielano dzieciom pomocy w nauce i odrabianiu lekcji, wsparcie psychologiczne wzmacniające poczucie własnej wartości, zajęcia rozszerzające umiejętności (np. robotyka), a także dodatkowe aktywności, takie jak wyjazd na kajaki, geocaching (szukanie skrytek z pomocą GPS), wyjazdy na basen, do kina, i inne. Projekt został już zakończony, raczej nie jest planowana jego kontynuacja z uwagi na brak możliwości wsparcia tego samego dziecka 2-krotnie w ramach obecnej perspektywy finansowej (zasada 1 pesel – 1 forma wsparcia).

Projekt był odpowiedzią na zdiagnozowany problem dotyczący niskiego poziomu kształcenia w szkole podstawowej (niskich wyników z egzaminu szóstoklasisty).

Drugim realizowanym projektem był „Rozwój lokalny w naszych rękach”, dofinansowany ze środków EFS. Był on skierowany do dorosłych mieszkańców sołectwa Wieszki (wieś Wieszki i Janowo), wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. W praktyce, wzięty w nim udział wyłącznie kobiety, w większości seniorki będące już na emeryturze (ale były też osoby wciąż aktywne zawodowo). Duża liczba uczestniczek należała do Koła Gospodyń Wiejskich.

Projekt realizowany był od stycznia do czerwca 2022 r. Celem projektu była aktywizacja społeczna, nie miał on ambicji aktywizacji zawodowej uczestników. Obejmował on m.in. zajęcia z zakresu profilaktyki zdrowotnej (obejmujące naukę Nordic Walking z trenerem), zajęcia z carvingu (rzeźbienie w owocach i warzywach), warsztaty wielkanocne z przygotowywaniem stroików, spotkanie z psychologiem, spotkania z dietetykiem, wyjazdy integracyjne (do Muzeum Mydła, do Opery w Bydgoszczy). Uczestniczki dostały w ramach projektu m.in. kijki do Nordic Walking, zestaw noży do carvingu.

WNIOSKI / DOBRE PRAKTYKI / REKOMENDACJE

Ogółem, zrealizowany projekt miał pozytywny wpływ na jakość życia mieszkańców, i powinien generować pozytywne efekty również w dłuższej perspektywie. Dzięki realizacji projektu wieś Wieszki ma teraz do dyspozycji obiekt, który może służyć do stymulowania aktywności lokalnej społeczności. Kluczowe jest jednak zapewnienie dalszego „życia” obiektu, poprzez możliwie intensywne wykorzystanie Centrum Aktywności Wsi na różnego rodzaju działania służące mieszkańcom, w tym kontynuacja działania Klubu Młodzieżowego czy realizacji innych projektów skierowanych do osób dorosłych.

Doświadczenia z realizacji projektu wskazują, że dyskusyjne jest obejmowanie projektem w małych miejscowościach jedynie osób wykluczonych społecznie. Powoduje to pewną stygmatyzację uczestników i uniemożliwia udział np. dzieci z rodzin niezamożnych, ale niekwalifikujących się do wsparcia, powodując niepotrzebne napięcia w lokalnej społeczności („ci, których rodzice nic nie robią, mogą uczestniczyć w projekcie, a nasze nie”).

Realizowane projekty miękkie w rewitalizowanym obiekcie raczej w niewielkim stopniu przekładają się na poprawę wartości wskaźników ze sfery społecznej, które były podstawą zakwalifikowania danego obszaru do rewitalizacji (np. udział osób korzystających z pomocy

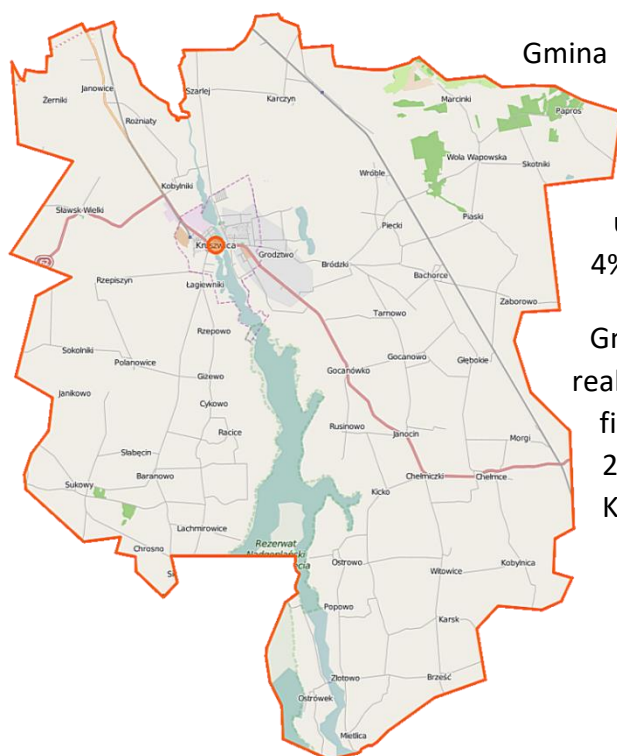
społecznej, miejscowość należąca do rejonu szkoły podstawowej o niskim poziomie kształcenia). W praktyce efekty są często mniej mierzalne i odłożone w czasie, udział w projekcie stanowi pewien pierwszy bodziec do zmiany sytuacji danej osoby, zmotywowania do większej aktywności, zbudowania poczucia własnej wartości, integracji w lokalnej społeczności itp. Być może warto rozważyć mniejsze owskaźnikowanie rewitalizacji, lub większą elastyczność w doborze wskaźników.

Warto też zastanowić się, czy niewielkie projekty realizowane w małych miejscowościach lub wsiach warto włączać w wymagające dużego nakładu pracy na przygotowanie dokumentacji programy rewitalizacyjne, i wymagać uzasadnienia ich realizacji w postaci problemów społecznych. Być może efektywniejsze byłoby skoncentrowanie się na modernizacji często podupadających budynków w połączeniu z wymogiem realizacji w nich projektów miękkich, w relatywnie prostszej formie, bez trochę na siłę łączenia ich z wskaźnikami społecznymi, których wartości mogą zależeć od sytuacji pojedynczych osób we wsi. Dodatkowym wyzwaniem jest długi okres między wpisaniem projektu do programu rewitalizacji a jego realizacją, co powodowało zupełną zmianę grupy docelowej, której problemy miały być rozwiązywane (np. osiągnięcie pełnoletności przez dzieci, które miały brać udział w Klubie Młodzieżowym).

5 REWITALIZACJA ZABYTKOWEGO WIATRAKA TYPU „KOŹLAK” W CHROŚNIE

Projekt	Rewitalizacja zabytkowego wiatraka typu „Kozłak” w Chrośnie
Beneficjent	GMINA KRUSZWICA
Miejsce realizacji projektu	Wieś Chrosno, gmina Kruszwica, powiat inowrocławski
Program	RPO WK-P 2014-2020
Działanie / Poddziałanie	7.1. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność
Wartość projektu	1 274 461 zł
Dofinansowanie UE	1 059 596 zł
Okres realizacji projektu	27.07.2016 – 31.12.2021

INFORMACJE O GMINIE / BENEFICJENCIE

Gmina Kruszwica jest gminą miejsko-wiejską położoną w powiecie inowrocławskim. W gminie mieszka ok. 19,2 tys. osób. Obszar gminy wynosi 262,2 km², z czego użytki rolne stanowią 81%, a użytki leśne 4%.

Gmina Kruszwica ma doświadczenie w realizacji projektów rewitalizacyjnych finansowanych ze środków RPO WK-P 2007-2013 (2 projekty rewitalizacji starej części Kruszwy).

OBSZAR REWITALIZACJI

Obszar rewitalizacji w gminie Kruszwica obejmuje część obszaru zdegradowanego, w którym zdiagnozowano szczególne nasilenie negatywnych zjawisk. Do obszaru rewitalizacji zaliczono

zachodnią część miasta Kruszwica, a także sołectwa wiejskie: Chrosno, Janowice, Polanowice, Wola Wapowska oraz Chełmce. Obszar rewitalizacji obejmuje 16% powierzchni gminy i 26,2% liczby ludności.

Wieś Chrosno, w którym realizowany był projekt, jest położone w południowo-zachodniej części gminy. Mieszka w niej 180 osób.

Na terenie sołectwa Chrosno zidentyfikowano szereg występujących problemów. Zdiagnozowano m.in. wysoki odsetek osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz niski poziom kształcenia dzieci w szkołach podstawowych. Jednocześnie, na terenie wsi Chrosno brakowało publicznej infrastruktury, która mogłaby stanowić bazę do realizacji projektów odpowiadających na zdiagnozowane problemy, a także stanowić miejsce integracji lokalnej społeczności.

CEL PROJEKTU

Celem projektu było ożywienie społeczne i gospodarcze na obszarze Chrosna, poprzez stworzenie bazy infrastrukturalnej dla realizacji projektów społecznych.

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU

We wsi Chrosno znajduje się zabytkowy wiatrak typu „Koźlak”, który został uznany za przestrzeń zdegradowaną. Stan techniczny wiatraka systematycznie się pogarszał. Jego odrestaurowanie i zagospodarowanie pobliskiego terenu miało przyczynić się do uzyskania szeregu pozytywnych efektów społecznych, w tym przyczynić się do aktywizacji społecznej i gospodarczej mieszkańców oraz ożywienia życia kulturalno-rekreacyjnego.

W szczególności zaplanowano, że w zrewitalizowanym obiekcie zostanie utworzona spółdzielnia socjalna pn. Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, w którym mieszkańcom korzystającym z pomocy społecznej będzie udzielana pomoc umożliwiająca poprawę sytuacji społecznej i zawodowej.

W ramach projektu miękkiego zaplanowano także zajęcia aktywizujące lokalną społeczność i przyciągające turystów. W rezultacie, mieszkańcy i turyści mogliby atrakcyjnie spędzić czas podczas lokalnych imprez i uroczystości organizowanych w obrębie wiatraka. Dodatkowo, realizacja projektu miała doprowadzić do zatrudnienia dodatkowych osób przy obsłudze wiatraka. W rezultacie, projekt przyczyniłby się do wzrostu zamożności mieszkańców, ograniczając tym samym korzystanie z pomocy społecznej.

Planowano również, że pozytywne efekty realizacji projektu pośrednio przyczynią się do zmniejszenia problemu niskich wyników kształcenia osiąganych przez uczniów lokalnej szkoły.

Zdjęcie 16 Zabytkowy wiatrak w Chrośnie przed realizacją projektu.

Źródło: Urząd Gminy w Kruszwicy

OPIS REALIZACJI PROJEKTU

Realizacja zaplanowanych w projekcie prac przebiegała generalnie zgodnie z założeniami. Wybrany w ramach przetargu wykonawca specjalizował się w odrestaurowywaniu tego typu obiektów i wykonał całość prac zapisanych w projekcie. Pewną komplikacją była jedynie konieczność przejściowego wstrzymania prac w związku z dodatkowymi badaniami, gdy okazało się, że wiatrak jest starszy niż wcześniej sądzono. Koszty realizacji były minimalnie wyższe niż zakładano, brakujące kwoty zapewnił Urząd Gminy. Pandemia COVID-19 nie miała specjalnego wpływu na prowadzone prace.

W ramach projektu dokonano kompleksowej rewitalizacji zabytkowego wiatraku typu „Kozłak”, a także zbudowano wiatę chlebową z piecem, w której można wypiekać chleb, scenę, przygotowano tereny zielone, zakupiono również stoły drewniane z krzesłami, toalety. Całość terenu została ogrodzona.

EFEKTY PROJEKTU

Dzięki realizacji projektu udało się zapobiec dalszej degradacji zabytkowego, unikatowego na skalę województwa i jednego z nielicznych w kraju, wiatraka typu „Kozłak”. Wskutek przeprowadzonej rewitalizacji, wieś Chrosno zyskała atrakcyjny obiekt, który stanowi

atrakcję turystyczną, i który może służyć jako miejsce różnorodnych zajęć integrujących i aktywizujących lokalną społeczność.

W praktyce, wykorzystanie obiektu jest w początkowej fazie, gdyż dopiero niedawno zakończono prace budowlane, a wykorzystanie obiektu na początku 2022 r. ograniczały jeszcze restrykcje covidowe. W obiekcie dotychczas realizowane były niektóre zajęcia w ramach programu aktywizacji społeczno-zawodowej (szczegółowy opis poniżej).

Rewitalizacja wiatraka pozwoliła również na aktywizację turystyczną miejscowości – z obiektu korzystały już grupy z rajdów rowerowych PTTK, które przygotowały jeden z przystanków na terenie wiatraka. Istnieje pomysł, żeby zarządzanie obiektem przejął właśnie PTTK i włączył go szerzej do swojej oferty turystycznej. Zwiększenie ruchu turystycznego mogłoby dać potencjał do pobudzenia przedsiębiorczości, np. w formie sklepu z pamiątkami lub gastronomią na terenie obiektu. Dotychczas bowiem nie zrealizowano planów w zakresie zatrudnienia dodatkowych osób przy obsłudze wiatraka – nie ma on wystarczającego potencjału komercyjnego. Nie zrealizowano na razie również projektu z zakresu ekonomii społecznej, planowanego w LPR.

Ważnym efektem przeprowadzonej rewitalizacji jest uzyskanie możliwości organizacji żywych lekcji historii dla uczniów pobliskich szkół podstawowych, w tym przedstawiające historię młynarstwa i obejmujące warsztaty z pieczenia chleba. Pierwsze takie lekcje już się odbyły. Takie zajęcia mogą zaciekać dzieci historią, zainspirować do pogłębiania wiedzy. Trudno jednak oczekiwać, że przełożą się one bezpośrednio na poprawę wyników egzaminów w szkołach podstawowych.

Efektem projektu jest również większa integracja mieszkańców wsi, dzięki organizacji imprez lokalnych finansowanych z funduszu sołeckiego.

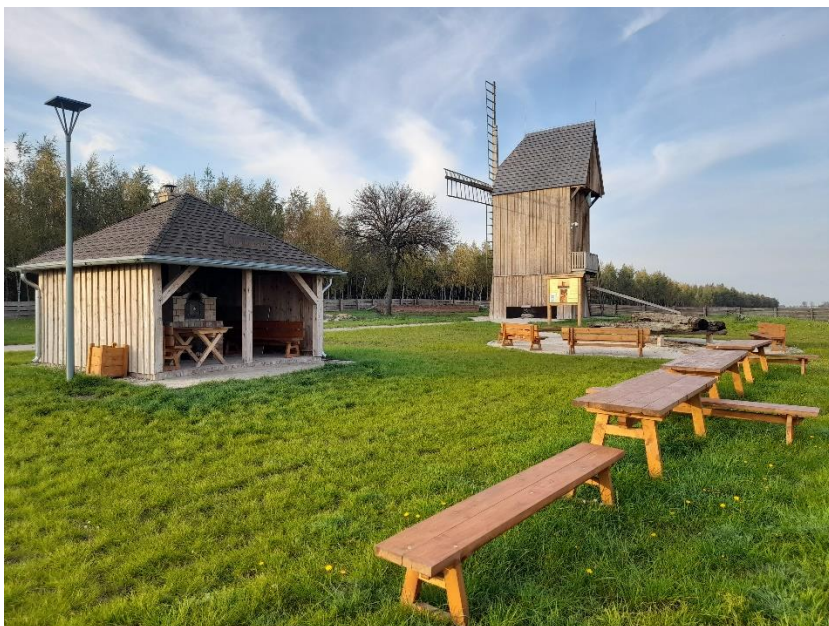
Realizacja projektu przyniosła też efekty wizerunkowe. Został on laureatem konkursu Dziedzictwo Wieków organizowanego przez UM WK-P, co zwiększyło rozpoznawalność gminy Kruszwica i wsi Chrosno w regionie.

Trwałość projektu jest zapewniona poprzez przejęcie opieki nad obiektem przez referat gospodarki komunalnej, który zapewnia bieżącą konserwację.

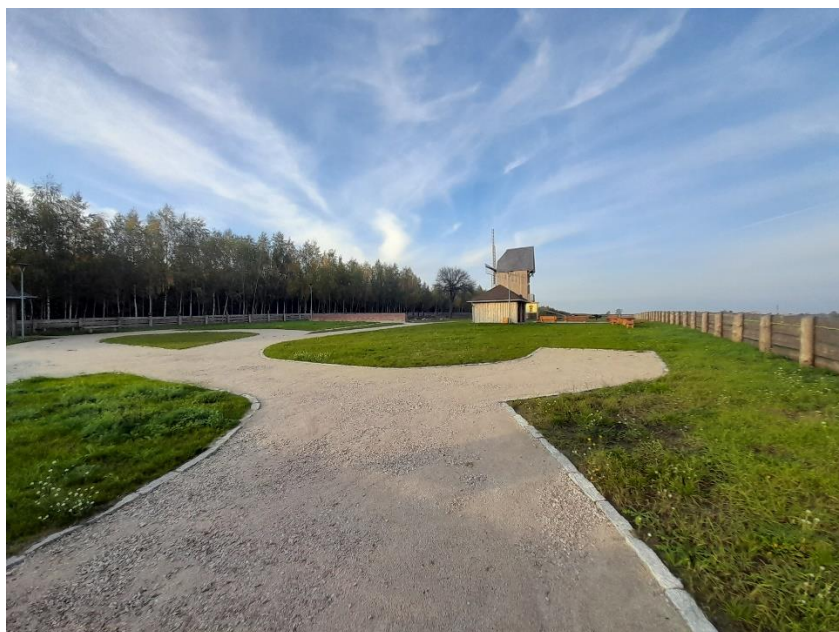
Zdjęcie 17 Wiatrak w Chrośnie – po realizacji projektu.

Zdjęcie 18 Wiata chlebowa i teren rekreacyjny na terenie wiatraka w Chrośnie.

Zdjęcie 19 Widok na cały ogrodzony teren zagospodarowany w ramach projektu rewitalizacji wiatraka w Chrośnie.

Źródło: materiały własne.

WYKORZYSTANIE WSPARTEJ INFRASTRUKTURY DO PROJEKTÓW MIĘKKICH (W TYM EFS)

Na terenie zrewitalizowanego wiatraka jest prowadzona część zajęć w projekcie „Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców gminy Kruszwica”, finansowanego ze środków EFS w ramach RPO WK-P 2014-2020, którego realizację przewidziano na lata 2021-2023. Projekt miał odpowiadać na problem wykluczenia społecznego mieszkańców, w szczególności z terenów rewitalizowanych, w tym trudności w zdobyciu zatrudnienia. W ramach projektu realizowane są kursy zawodowe, dostosowane do indywidualnych potrzeb uczestników, uwzględniające ich predyspozycje i preferencje. Kursy potrwać do końca listopada 2022 r., po ich zakończeniu część uczestników weźmie udział w stażach zawodowych umożliwiających zyskanie praktycznego doświadczenia. Przy czym w projekcie występują problemy z rekrutacją uczestników – diagnoza problemów społecznych przy przygotowaniu programu rewitalizacji była przygotowywana w zupełnie innej sytuacji na rynku pracy, a sytuacja w ostatnich latach bardzo się poprawiła, co ogranicza liczbę potencjalnych uczestników i sprawia, że często są to osoby mało zmotywowane do faktycznego podejmowania pracy. Miejscem realizacji projektu są obiekty rewitalizowane w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji gminy Kruszwica. Część zajęć odbywała się na terenie wiatraka w Chrośnie.

W programie rewitalizacji planowano utworzenie podmiotu ekonomii społecznej w formie przedsiębiorstwa socjalnego. Ze względu na brak dostępnych środków na tego typu projekty w momencie zakończenia rewitalizacji wiatraka, odłożono te plany na późniejszy okres, prawdopodobnie na następną perspektywę finansową środków unijnych.

Oprócz tego w obiekcie odbywają się lokalne imprezy, finansowane z funduszu sołeckiego.

WNIOSKI / DOBRE PRAKTYKI / REKOMENDACJE

Najważniejszym efektem realizacji projektu jest uratowanie przed degradacją atrakcyjnego, zabytkowego wiatraka typu „Koźlak”, jedyne w skali województwa i jednego z nielicznych tak dobrze zachowanych w kraju. Jednocześnie, dzięki połączeniu rewitalizacji wiatraka z zagospodarowaniem terenu wokół niego, w tym przygotowaniu przestrzeni rekreacyjnej, wieś Chrosno zyskała atrakcyjny obiekt, w którym możliwa jest organizacja różnorodnych spotkań i zajęć, i który stanowi atrakcję turystyczną dla regionu.

Problemem w realizacji projektów miękkich, planowanych w ramach Lokalnych Programów Rewitalizacji i mających rozwiązywać konkretne problemy społeczne (sparametryzowane poprzez odpowiednie wskaźniki), jest duży (kilkuletni) odstęp czasu między przygotowaniem LPR a realizacją projektu. Przykładowo, sytuacja na rynku pracy uległa diametralnej poprawie w ostatnich latach, co powoduje problemy z rekrutacją uczestników do projektów aktywizacyjnych. Być może warto rozważyć tutaj jakąś zmianę podejścia, dającą większą elastyczność w realizacji projektów podobnych do rewitalizacji wiatraka w Chrośnie.

6 REMONT BUDYNKU PO BYŁYM DOMU DZIECKA W LUBIENIU KUJAWSKIM W CELU UTWORZENIA ŻŁOBKA I DOMU SENIORA

Projekt	Remont budynku po byłym Domu Dziecka w Lubieniu Kujawskim w celu utworzenia Żłobka i Domu Seniora
Beneficjent	GINA LUBIEŃ KUJAWSKI
Miejsce realizacji projektu	Miasto Lubień Kujawski, gmina Lubień Kujawski, powiat włocławski
Program	RPO WK-P 2014-2020
Działanie / Poddziałanie	6.2. Rewitalizacja obszarów miejskich i ich obszarów funkcjonalnych
Wartość projektu	465 872 zł
Dofinansowanie UE	395 992 zł
Okres realizacji projektu	24.09.2020 – 23.09.2021

INFORMACJE O GMINIE / BENEFICJENCIE

Gmina Lubień Kujawski jest gminą miejsko-wiejską, położoną w powiecie włocławskim. W gminie mieszka ok. 7,6 tys. osób. Powierzchnia gminy wynosi 150,2 km², z czego użytki rolne stanowią 87%, a użytki leśne – 5%.

Gmina Lubień Kujawski posiada pewne doświadczenie w realizacji projektów dofinansowanych ze środków UE – m.in. realizowała projekt termomodernizacji budynków użyteczności publicznej w ramach RPO WK-P 2014-2020.

OBSZAR REWITALIZACJI

W gminie Lubień Kujawski do obszaru rewitalizacji zaliczono całość obszaru zdegradowanego, tj. terytorium miasta Lubień Kujawski oraz terytorium wsi Kamienna.

Powierzchnia obszaru rewitalizacji stanowi 3,43% powierzchni całej gminy, a liczba ludności stanowi 22,3% ludności gminy.

Głównymi problemami społecznymi, zdiagnozowanymi w mieście Lubień Kujawski, były wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym (21,57% przy średniej w gminie 20,16%) oraz wysoki udział osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym (24,94% przy średniej w gminie 21,86%). Co istotne, udział osób w wieku poprodukcyjnym mieszkających na terenie miasta systematycznie się zwiększał. Z kolei wśród bezrobotnych, blisko ¼ stanowiły osoby pozostające bez pracy ponad 2 lata.

Na terenie miasta występowała jednocześnie przestrzeń zdegradowana, która mogła być zaadaptowana do celów rozwoju społecznego – w postaci nieużytkowanego budynku dawnego Domu Dziecka.

CEL PROJEKTU

Głównym celem projektu było przekształcenie przestrzeni zdegradowanej na cele aktywizacji społecznej. Cel miał zostać zrealizowany poprzez remont budynku po byłym Domu Dziecka i przekształceniu go w żłobek i Dom Seniora.

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU

W Lubieniu Kujawskim znajduje się budynek po byłym Domu Dziecka, który mógł być wykorzystany do rozwiązania występujących problemów społecznych / zaspokojenia potrzeb mieszkańców. Gmina podjęła decyzję o jego zaadaptowaniu na cele żłobka i Domu Seniora, tak by umożliwić rodzicom dzieci do lat 3 szybszy powrót na rynek pracy, a osobom starszym – integrację społeczną. Jednocześnie, pośrednio Dom Seniora miał odciążyć osoby opiekujące się osobami starszymi i ułatwić im godzenie pracy zawodowej z życiem rodzinnym.

Wspomniany budynek wymagał jednak gruntownego remontu. Niezbędna była m.in. wymiana stolarki okiennej, termoizolacja dachu, remont elewacji, obróbki blacharskie, i inne prace niezbędne do realizacji tak, by budynek mógł efektywnie pełnić swoją nową funkcję.

Zdjęcie 20 Budynek byłego Domu Dziecka w Lubieniu Kujawskim przed remontem

Źródło: Program Rewitalizacji Miasta i Gminy Lubień Kujawski na lata 2017-2023.

OPIS REALIZACJI PROJEKTU

Projekt udało się zrealizować zgodnie z przyjętymi założeniami. Największym wyzwaniem była konieczność uzgodnień wszystkich prac z konserwatorem zabytków. Z uwagi na ograniczenia, nie było możliwe docieplenie ścian zewnętrznych, a prace z zakresu zwiększenia efektywności energetycznej ograniczały się przede wszystkim do dociepleń wewnątrz budynku, w tym termoizolacji dachu, wymieniono również stolarkę okienną na nową. W trakcie prac okazało się, że konstrukcja budynku jest w znacznej mierze drewniana, a jedna ze ścian jest na tyle zmurowana, że trzeba ją dobudować od nowa.

Projekt udało się przeprowadzić, nie przekraczając zaplanowanego budżetu. Mimo, że projekt realizowany był w trakcie pandemii COVID-19, nie miała ona istotnego wpływu na jego przebieg, w szczególności udało się uniknąć opóźnień w prowadzonych pracach, dzięki wcześniejszemu przygotowaniu materiałów przez wykonawcę nie dotknął go także pandemiczny wzrost cen.

Ponieważ jeszcze przed uzyskaniem dofinansowania, gminie udało się pozyskać środki z programów Senior+ i Maluch+, wnętrza budynku zostały przygotowane już wcześniej, a dopiero potem wyremontowano budynek z zewnątrz.

EFEKTY PROJEKTU

W wyniku realizacji projektu gmina uzyskała kompleksowo wyremontowany budynek, w którym może prowadzić Dom Seniora i Żłobek; umieszczono tutaj również Ośrodek Pomocy Społecznej. Co istotne, udało się uchronić od dalszej degradacji zabytkowy budynek po byłym domu dziecka.

Dom Seniora jest dziennym domem pobytu dla osób starszych, do którego regularnie uczęszcza ok. 30 osób. Jego celem jest szeroka aktywizacja i integracja osób starszych, często samotnych, dla których jest to miejsce atrakcyjnego spędzania czasu. Prowadzone są w nim m.in. zajęcia rehabilitacyjne, nordic walking, warsztaty o zdrowym żywieniu, są wyjazdy integracyjno-kulturowe (np. do kina, teatru). Ciekawym pomysłem jest wspólne świętowanie np. dnia babci, dziadka z dziećmi ze żłobka, nie są to jednak częste inicjatywy ze względu na ryzyko chorób (w tym w czasie pandemii). Uczestnikami są osoby raczej samodzielnie funkcjonujące, w wieku 75+, nie wymagające ciągłej opieki. Projekt cieszy się dużym zainteresowaniem, seniorzy chętnie uczestniczą w zajęciach, a część osób znajduje się na liście rezerwowej.

Dzięki realizacji projektu powstał również pierwszy żłobek samorządowy w gminie. Cieszy się on dużym zainteresowaniem, m.in. ze względu na bardzo atrakcyjne czesne. Aktualnie pod opieką jest w nim 50 dzieci, w 2 grupach po 25 osób. Dzięki otwarciu żłobka matki, które chciałyby wrócić do pracy lub zacząć jej szukać, a nie mają możliwości skorzystania z opieki kogoś bliskiego, mogą skorzystać z opieki instytucjonalnej dla swoich dzieci.

Zarówno Dom Seniora, jak i Żłobek, funkcjonują jako obiekty samorządowe i są prowadzone przez gminę, dlatego trwałość efektów projektu jest zapewniona.

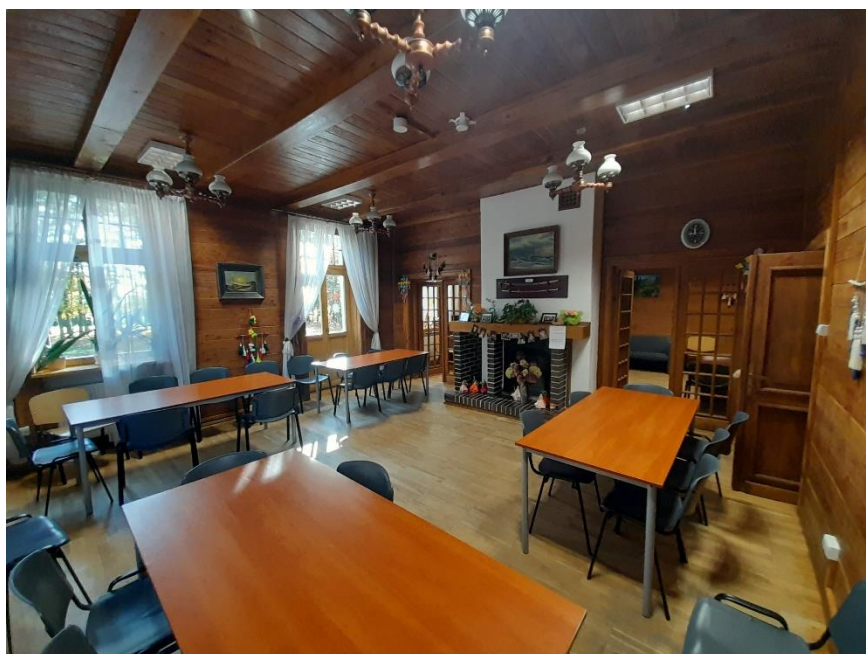
Zdjęcie 21 Widok z zewnątrz na część budynku przeznaczoną na Dom Seniora, po realizacji projektu

Zdjęcie 22 Widok z zewnątrz na część budynku przeznaczoną na Żłobek, po realizacji projektu

Zdjęcie 23 Sala warsztatowa w Domu Seniora, po realizacji projektu

Źródło: materiały własne.

WYKORZYSTANIE WSPARTEJ INFRASTRUKTURY DO PROJEKTÓW MIĘKKICH (W TYM EFS)

W powiązaniu z projektem remontu budynku, realizowane były 2 projekty miękkie. Pierwszym z nich było uzyskanie dofinansowania z programu Senior+ na sfinansowanie działalności Domu Seniora w początkowym okresie jego funkcjonowania. Środki te zostały przeznaczone m.in. na wynagrodzenie opiekunów i organizację szerokiego katalogu zajęć dla seniorów.

Drugim projektem był dofinansowany ze środków EFS w ramach RPO WK-P 2014-202 projekt „Utworzenie żłobka w Lubieniu Kujawskim”, o wartości 947 tys. zł. W jego ramach sfinansowano koszt funkcjonowania żłobka w pierwszym okresie po jego utworzeniu, w tym wynagrodzenia pracowników, elementy wyposażenia, koszty wyżywienia, koszty eksploatacji budynku itp.

Aktualnie koszty prowadzenia Domu Seniora i Żłobka ponosi gmina, jednak planowane jest ubieganie się o inne dofinansowania, w tym ze środków FEKP 2021-2027.

WNIOSKI / DOBRE PRAKTYKI / REKOMENDACJE

Dzięki realizacji projektu udało się kompleksowo wyremontować nieużywany, zabytkowy budynek po byłym domu dziecka, i utworzyć w nim ciesząc się dużym zainteresowaniem mieszkańców Dom Seniora i Żłobek. Projekt przyczynił się do poprawy możliwości powrotu na rynek pracy matek po urodzeniu dziecka, a także pomógł w zwiększeniu aktywności i ograniczeniu problemu samotności osób starszych.

7 UTWORZENIE CENTRUM MULTIMEDIALNO-EDUKACYJNEGO - STARÓWKA DLA CIEBIE, TY DLA STARÓWKI NA TERENIE IV LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO IM. TADEUSZA KOŚCIUSZKI W TORUNIU

Projekt	Utworzenie Centrum multimedialno-edukacyjnego - Starówka dla Ciebie, Ty dla Starówki na terenie IV Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Toruniu
Beneficjent	Gmina m. Toruń
Miejsce realizacji projektu	Miasto Toruń
Program	RPO WK-P 2014-2020
Działanie / Poddziałanie	6.4.1 Rewitalizacja obszarów miejskich i ich obszarów funkcjonalnych w ramach ZIT
Wartość projektu	1 547 681 zł
Dofinansowanie UE	956 855 zł
Okres realizacji projektu	02.03.2020 - 30.04.2021

INFORMACJE O GMINIE / BENEFICJENCIE

Toruń jest 200-tysięcznym miastem na prawach powiatu, położonym w centralnej części województwa. Jego powierzchnia to 116 km².

Struktura demograficzna miasta, analizowana według ekonomicznych grup wieku, odbiega od średniej dla województwa i kraju. Już w 2015 r. notowano istotnie wyższy udział osób w wieku poprodukcyjnym – 21%, niż średnia dla województwa (19%) i kraju (20%) oraz wysoką wartość wskaźnika obciążenia demograficznego (34 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym), przekraczająca średnią wartość regionu (30,4) i Polski (31,4) co wskazuje na niekorzystny układ demograficzny⁸. GUS szacuje, że w 2050 r. w Toruniu osoby w wieku poprodukcyjnym mogą stanowić ponad 30% ogółu ludności. Już w 2019 r., wyniósł on 24%. W 2015 r. istotnie podniosła się wartość wskaźnika obciążenia demograficznego, do 40 na 100 osób w wieku produkcyjnym

W roku bazowym 2015 zanotowano bardzo duży wzrost wartości wskaźników przestępczości. Ponadto, z danych MOPR wynika, że w latach 2012-2016 r. dwukrotnie wzrosła liczba zgłoszeń dotyczących przemocy domowej.

W Toruniu w 2015 r. działało 87 przedszkoli i punktów przedszkolnych, 12 liceów ogólnokształcących, 10 szkół technicznych, 7 zasadniczych szkół zawodowych oraz 2 licea i 2 technika oraz 1 szkoła policealna dla dorosłych. Toruń jest miastem akademickim. Na jego terenie działają także 3 szpitale oraz wiele teatrów, kin, galerii sztuki oraz placówek muzealnych.

⁸ Gminny Program Rewitalizacji pn. Program Rewitalizacji Torunia do roku 2023. Załącznik do uchwały nr 346/20 Rady Miasta Torunia z dnia 27 lutego 2020 r. (dalej: GPR).

OBSZAR REWITALIZACJI

W GRP przyjęto za obszar rewitalizacji następujące jednostki strukturalne: Bydgoskie Przedmieście, Podgórz oraz Stare Miasto. Tak zidentyfikowany obszar zajmuje 15,2% powierzchni gminy oraz jest zamieszkały przez 21,9% mieszkańców Torunia.

Omawiany projekt był realizowany na terenie Starego miasta. Ten podobszar charakteryzuje m.in. wysoka wartość wskaźnika udziału osób gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. Dla całego miasta wynosiła w 2015 r. 6,19%, natomiast dla Starego Miasta wskaźnik ten osiągał wartość 16,42%. Była to jedna z najwyższych wartości spośród wszystkich jednostek urbanistycznych Torunia. Także udział osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym na Starym Mieście był istotnie, niemal dwukrotnie wyższy (10,63%) niż średnia dla gminy (5,24%). Wśród przesłanek korzystania z pomocy społecznej często wskazywana była bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W roku 2016 aż 213 osób korzystało z pomocy społecznej właśnie z tego powodu. Problem ten współwystępuje z niskim poziomem edukacji dzieci i młodzieży. Jak wskazano w GPR, niewielkie zainteresowanie opiekunów edukacją, rozwojem i problemami dzieci przekładał się między innymi na ich wysoką absencję w szkole, zaległościami w nauce, a w konsekwencji brakiem wykształcenia i powielaniem wzorców zachowań rodziców i opiekunów. Potwierdzają to dane. Wskaźnik dotyczący udziału uczniów, którzy nie otrzymali promocji w roku 2014/2015 w ogóle uczniów na Starym Mieście wynosi 1,66 %, przy średniej dla miasta – 0,81%, zaś udział młodzieży w wieku 16-18 lat, o których nie wiadomo w jakiej formie spełniają obowiązek nauki w ogóle młodzieży na Starym Mieście był niemal dwukrotnie wyższy (1,23%) niż średnia dla całego Torunia(0,75%). Zgodnie z informacjami z MOPR, ujętymi w GPR, to najczęściej dzieci z rodzin dotkniętych problemami społecznymi słabiej się uczą i mają ograniczony dostęp do zajęć rozwijających zainteresowania mimo bliskości terytorialnej takiej oferty. Z oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej Starego Miasta korzystają głównie mieszkańcy, w tym dzieci i młodzież, z innych części Torunia.

Na terenie Starego Miasta zdiagnozowano także stosunkowo niski stopień integracji mieszkańców, a także szereg problemów które często współwystępują z sytuacją zanikających więzi międzyludzkich (alkoholizm, narkomania, przemoc, chuligaństwo, wandalizm, przestępczość).

CEL PROJEKTU

Celem bezpośrednim projektu było utworzenie wspólnej przestrzeni integrującej mieszkańców poprzez przebudowę skrzydła budynku szkoły IV Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Toruniu na cele Centrum multimedialno-edukacyjnego wraz z zagospodarowaniem terenu.

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU

IV Liceum Ogólnokształcące w Toruniu to jedna z wielu wysp oświatowo-kulturalnych na terenie zdegradowanego społecznie obszaru Starego Miasta. W ramach procesu rewitalizacji postanowiono wykorzystać umiejscowienie go na tym terenie i jednocześnie stworzyć przestrzeń dla uczniów szkoły, jak i służącą społeczności lokalnej.

OPIS REALIZACJI PROJEKTU

IV Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki leży przy ul. Warszawskiej 1/5 w Toruniu, blisko Bulwaru Filadelfijskiego i dworca Toruń-Miasto. To tzw. „tysiąclatka”, choć skrzydło przeznaczone do modernizacji powstało w latach '80 XX w. Zarówno wnętrze szkoły, jak i teren przyległy do budynku wymagały modernizacji i zmiany pełnionych funkcji. Skrzydło budynku nie było przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością - poziom parteru znajdował się ok. 70 cm wyżej niż podest wejściowy a na kondygnację piwniczną prowadziły jedynie strome schody.

W ramach projektu przebudowano i zaadaptowano część pomieszczeń znajdujących się na poziomie -1 oraz parterze budynku na Centrum multimedialno-edukacyjne.

Zdjęcie 24 Dolna sala multimedialna, z widocznym systemem nagłośnienia, stanowiskami komputerowymi, rzutnikiem i rozwijanym ekranem.

W części piwnicznej (kondygnacja podziemna) stworzono nowoczesną bibliotekę, wyposażoną w regały, stoły, siedziska, komputery PC i system multimedialny. Dostosowano ją, aby służyła także jako miejsce spędzania wolnego czasu i cichej nauki. Można tam także skorzystać z komputerów z dostępem do Internetu.

Zdjęcie 25 Górna sala multimedialna, wraz z innowacyjnymi trójkątnymi stolikami, w tle widać system składanych ścian.

W części parterowej skrzydła stworzono wielofunkcyjną salę multimedialną. Sala jest na tyle duża, że w razie potrzeby mobilne ścianki działowe umożliwiają podzielenie jej na dwa mniejsze pomieszczenia i prowadzenie zajęć równoległe, w mniejszych grupach. Tutaj także zainstalowano zestawy multimedialne.

Uzupełniając, przebudowano klatkę schodową, zamontowano podnośnik

dla osób z niepełnosprawnością w szybie windowym, wymieniono instalację elektryczną, teletechniczną, odgromową, wody użytkowej, kanalizacji sanitarnej, c.o. i wentylacji. W ramach prac remontowych utworzono dodatkowe, dostosowane dla osób z niepełnosprawnością, niezależne od szkoły wejście do skrzydła mieszczącego Centrum multimedialno-edukacyjne.

Oprócz prac wewnątrz budynku zagospodarowano przyległy do szkoły teren. Stworzono tam miejsce do spędzania wolnego czasu zarówno dla uczniów, jak i dla lokalnej społeczności. Teren ten jest ogólnodostępny, zarówno od ulicy Warszawskiej, jak i od strony ulicy Św. Jakuba i Bulwaru Filadelfijskiego. Specjalnie w celu ułatwienia wykorzystania tego terenu przez mieszkańców, zamontowano nową furtkę od strony ul. Św. Jakuba.

Na terenie przyległym do szkoły stworzono strefę rekreacji, zamontowano urządzenia małej architektury, na których można siedzieć bądź leżeć, postawiono stół do gry w szachy. W sąsiedztwie boiska szkolnego urządzono tzw. zieloną klasę oraz zieleniak, w którym uczniowie pielęgnują zioła i inne pożyteczne rośliny.

Zdjęcie 26 Część rekreacyjna - fragment terenu

Zdjęcie 27 Część rekreacyjna - fragment zieleniaka

EFEKTY PROJEKTU

Dzięki pracom wewnątrz budynku i na zewnątrz powstało lokalne centrum sportowo-rekreacyjne przyjazne dla mieszkańców obszaru rewitalizacji. W planowanie działań intensywnie angażowano uczniów szkoły. Dzięki temu mieli oni wpływ na to, jak będzie ukształtowana przestrzeń, w której spędzają tyle czasu.

Zdjęcie 28 Miejsce zaplanowane przez uczniów i namalowany przez nich mural - na wejściu do wyremontowanego skrzydła budynku, stanowiącego centrum multimedialno-edukacyjne.

Otwarcie terenu szkoły przyczyniło się nie tylko do jego wykorzystania przez mieszkańców (organizują sobie na nim pikniki w sezonie), ale także do zacieśnienia więzi pomiędzy lokalnymi liderami z niedalekich kamienic, policją, a szkołą. Na miejscu nie dochodzi do

Badanie finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego i budżetu województwa kujawsko-pomorskiego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020

aktów wandalizmu, mieszkańcy doceniają udostępniony im teren. Szkoła zaś zyskała miejsce przyjazne i nowoczesne, pozwalające na spędzanie czasu pomiędzy lekcjami, organizację zajęć dodatkowych i nauczanie przedmiotów z wykorzystaniem najnowszych technologii.

WYKORZYSTANIE WSPARTEJ INFRASTRUKTURY DO PROJEKTÓW MIĘKKICH (W TYM EFS)

Infrastruktura będąca przedmiotem projektu została wykorzystana do realizacji projektu finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Działania 11.1 RPO WK-P na lata 2014-2020. Komplementarny projekt społecznym pod nazwą „Centrum multimedialno-edukacyjne - Starówka dla Ciebie, Ty dla Starówki. Kompleksowy program aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców obszaru Rewitalizacji” miał na celu niwelowanie problemów związanych z bezrobociem i edukacją młodzieży. Do projektu zaproszono 16 uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 1 w Toruniu, także znajdującej się na Starym Mieście. W projekcie mogły wziąć udział dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, mieszkające na terenie dzielnic Starówka, Bydgoskie Przedmieście, Podgórz (czyli wskazanych jako obszary rewitalizacji). Dodatkową preferencję stosowano dla dzieci z problemami w nauce, o niskiej frekwencji szkolnej, czy z rodzin korzystających z programu pomocy żywnościowej⁹.

Należy przy tym zaznaczyć, że SP nr 1 to placówka, do której uczęszczają dzieci osiągające znacznie niższe wyniki na egzaminach, niż ich rówieśnicy. Spośród 30 podstawówek w mieście niższe wyniki osiągnięto tylko w szkołach dla dorosłych, w szkole z oddziałami przysposabiającymi do pracy oraz ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się oraz zachowaniu. Przy średniej wojewódzkiej z języka polskiego 63% na egzaminie ósmoklasisty uczniowie SP1 zdobywali średnio 47%. Zaś z matematyki średnia wojewódzka wynosiła 52%, a uczniowie ze szkoły SP1 uzyskiwali przeciętnie 28%. Jak widać, wiele dzieci z tej szkoły nie radziło sobie z nauką, a problemy edukacyjne były dość powszechne.

Dla nich właśnie zorganizowano:

- zajęcia wspierające grupowe z pedagogiem/psychologiem/doradcą zawodowym zarówno dla grupy docelowej, jak i dla ich otoczenia;
- zajęcia wspierające indywidualne z pedagogiem/psychologiem/doradcą zawodowym dla grupy docelowej;
- zajęcia hobbistyczne, integracyjno-sportowe i integracyjno-kulturalne sprzyjające kształtowaniu kompetencji kluczowych,
- zajęcia w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych, świadomości i ekspresji kulturalnej, kompetencji cyfrowych oraz osobistych i społecznych;
- zajęcia wyrównawcze przedmiotowe oferujące pomoc w przezwyciężeniu trudności szkolnych;
- wyjścia integracyjno-kulturalne - wizyty w miejscach kultury i sztuki;

⁹ <https://loiv.torun.pl/wp-content/uploads/2021/05/Regulamin-rekrutacji-i-uczestnictwa-w-projekcie.pdf>

- opiekę Klubu Uczniowskiego¹⁰.

Znaczna część zajęć, poza wycieczkami, odbywała się na terenie centrum multimedialno-edukacyjnego i przyległego terenu, poddanego rewitalizacji.

Zdjęcie 29 Zajęcia dla dzieci ze SP1 na terenie centrum multimedialno-edukacyjnego. Z archiwum projektu.

Zdjęcie 30 Zajęcia dla dzieci ze SP1 na terenie poddanym rewitalizacji. Z archiwum projektu.

Dzięki udziałowi w projekcie uczniów i ich rodziców nie tylko nawiązano więzi pomiędzy szkołami. Udało się połączyć wspólną sprawą enklawę ekskluzywnej szkoły średniej (drugiej w rankingu w Toruniu i trzeciej w całym województwie kujawsko-pomorskim¹¹) z dziećmi z

¹⁰ <https://loiv.torun.pl/projekty-klub-uczniowski-w-centrum-multimedialno-edukacyjnym/>

¹¹ <https://licea.perspektywy.pl/2022/rankings/ranking-kujawsko-pomorski>

rodzin zagrożonych wykluczeniem, o trudnej sytuacji. W efekcie, 2 dzieci spośród uczestników projektu dostała się do tego liceum, co wcześniej było nie do pomyślenia. To bardzo namacalny efekt, którego jednak nie da się odzwierciedlać na poziomie wskaźników.

Realizatorzy projektu mówią o wielu pozytywnych efektach na poziomie jednostkowych uczestników wsparcia. Ponadto działania takie jak to pokazują istotną wartość, jaką mają dla społeczności lokalnej nawet niewielkie projekty.

WNIOSKI / DOBRE PRAKTYKI / REKOMENDACJE

- Projekt pokazuje, jak ważne są działania w społecznościach lokalnych. Rewitalizacja nie powinna tworzyć podziałów i pogłębiać granic między enklawami w mieście, a łączyć i wspierać mieszkańców.
- W projekcie dla zapewnienia trwałości zastosowano kryterium okresu trwania rękojmi na zainstalowany sprzęt. Dzięki temu trwałość będzie zachowana. Wykonawcy deklarowali 72 miesięczną rękojmię, czyli na aż 6 lat.
- Nie wszystkie efekty widać na poziomie wskaźników. Warto doceniać takie inicjatywy, które przekładają się na realne korzyści dla mieszkańców, nawet jeśli nie mogą zostać zmierzone.

8 MODERNIZACJA BUDYNKU GAZOWNI MIASTA PODGÓRZA W TORUNIU W CELU PRZECIWDZIAŁANIA PROBLEMOM SPOŁECZNYM NA OBSZARZE REWITALIZACJI

Projekt	Modernizacja budynku Gazowni Miasta Podgórze w Toruniu w celu przeciwdziałania problemom społecznym na obszarze rewitalizacji
Beneficjent	Wspólnota Mieszkaniowa ul. Poznańska 126-128
Miejsce realizacji projektu	Miasto Toruń
Program	RPO WK-P 2014-2020
Działanie / Poddziałanie	6.4.1 Rewitalizacja obszarów miejskich i ich obszarów funkcjonalnych w ramach ZIT
Wartość projektu	150 420 zł
Łączne dofinansowanie	98 420 zł
Dofinansowanie UE	52 000 zł
Okres realizacji projektu	01.06.2020 31.12.2021

INFORMACJE O GMINIE / BENEFICJENCIE

Toruń jest 200-tysięcznym miastem na prawach powiatu, położonym w centralnej części województwa. Jego powierzchnia to 116 km².

Struktura demograficzna miasta, analizowana według ekonomicznych grup wieku, odbiega od średniej dla województwa i kraju. Już w 2015 r. notowano istotnie wyższy niż średnia dla województwa (19%) i kraju (20%) udział osób w wieku poprodukcyjnym – 21%, oraz wysoką wartość wskaźnika obciążenia demograficznego (34 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym), przekraczająca średnią wartość regionu (30,4) i Polski (31,4) co wskazuje na niekorzystny układ demograficzny¹². GUS szacuje, że w 2050 r. w Toruniu osoby w wieku poprodukcyjnym mogą stanowić ponad 30% ogółu ludności. Już w 2019 r. było ich 24%. W 2015 r. istotnie podniosła się wartość wskaźnika obciążenia demograficznego, do 40 na 100 osób w wieku produkcyjnym.

¹² Gminny Program Rewitalizacji pn. Program Rewitalizacji Torunia do roku 2023. Załącznik do uchwały nr 346/20 Rady Miasta Torunia z dnia 27 lutego 2020 r. (dalej: GPR).

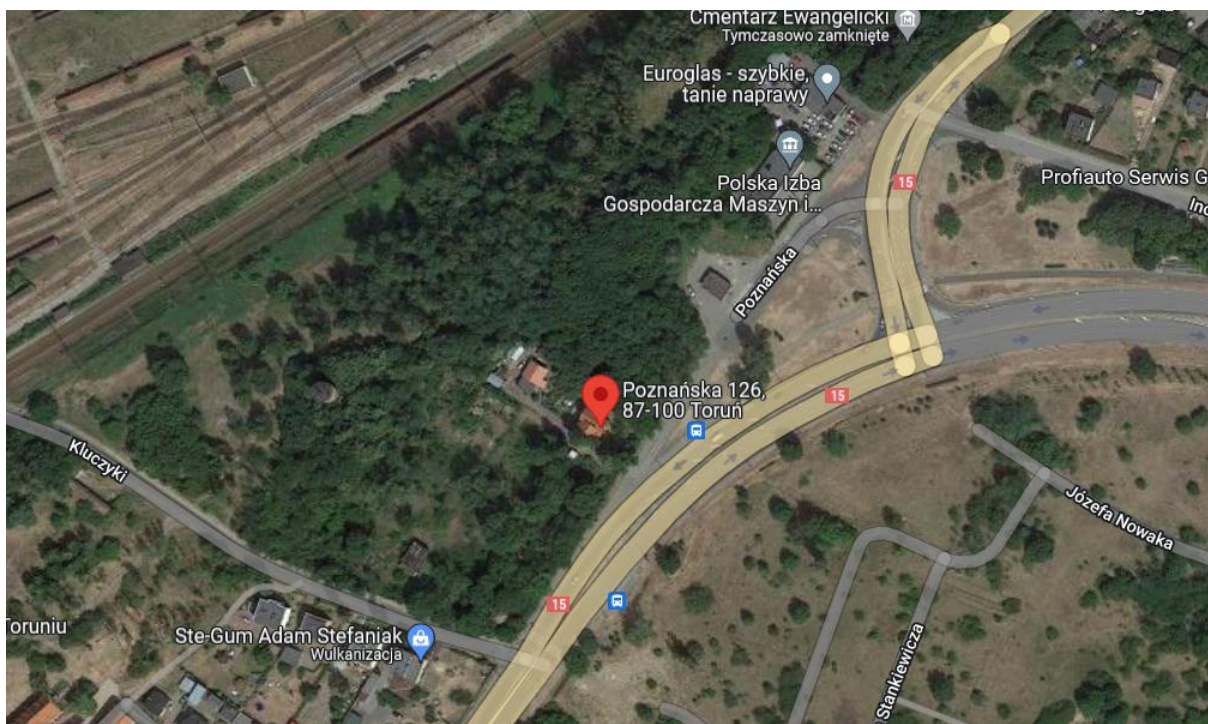
W roku bazowym 2015 zanotowano bardzo duży wzrost wartości wskaźników przestępczości. Ponadto, z danych MOPR wynika, że w latach 2012-2016 r. dwukrotnie wzrosła liczba zgłoszeń dotyczących przemocy domowej.

Beneficjentem projektu jest niewielka wspólnota mieszkaniowa. Rewitalizowany budynek zamieszkuje bowiem tylko 5 osób. Znajduje się on na terenach poprzemysłowych, w bliskim sąsiedztwie drogi szybkiego ruchu (ul. Poznańska), w dzielnicy Podgórz.

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU

Budynek przy Poznańskiej 126 to jeden z obiektów dawnego zespołu budynków gazowni i wodociągów powstałych w 1903 roku. Pierwszym właścicielem tego kompleksu, aż do 1920 roku, było niemieckie przedsiębiorstwo komunalne "Stadtgas - und Wasserwerk Podgorz", przejęte przez polską administrację. Oprócz gazowni w skład kompleksu wchodziły hala maszyn i filtrów oraz wieża ciśnień. Gazownia funkcjonowała aż do zakończenia II Wojny Światowej, natomiast zakład wodociągów funkcjonował do końca lat 70. XX wieku, kiedy to został przejęty przez zakład toruński. Obecnie z całego kompleksu pozostała wieża ciśnień oraz budynek administracyjno - gospodarczy, który zaadaptowano na mieszkania. Tym samym stał się budynkiem mieszkalnym wielorodzinnym. To właśnie jego modernizacja stała się przedmiotem projektu. W 2015 roku obiekty te wpisano do rejestru zabytków i do gminnej ewidencji zabytków.

Budynek stoi na ponad tysięczmetrowej działce, a jego bezpośrednie otoczenie to tereny po dawnej gazowni i wieży ciśnień, stacja benzynowa oraz trasa szybkiego ruchu, a od północnego zachodu - infrastruktura kolejowa. W nieco dalszej odległości znajdują się inne zabudowania, głównie infrastruktura mieszkaniowa jedno- i wielorodzinna osiedla Podgórz.

Grafika 1 Dane do Mapy ©2022 Google Zdjęcie satelitarne ©2022 , CNES / Airbus, MGGP Aero, Maxar Technologies

Budynek jest obiektem o tradycyjnej konstrukcji murowanej. Posiadał liczne uszkodzenia i ubytki w elewacji, w tym tynku zewnętrznego i parapetów. Teren wokół budynku także był zaniedbany.

Ostatni duży remont budynku miał miejsce około 100 lat temu, kiedy był przejmowany pod zarząd polski. Później wykonywano tylko punktowe naprawy czy modernizacje. W czasie kiedy został zaadaptowany na budynek mieszkalny pojawiła się pilna potrzeba przeprowadzenia modernizacji, zwłaszcza instalacji wewnętrznych. W tym celu Wspólnota zaciągnęła kredyt, a realizację prac wspierały środki Konserwatora zabytków, choć ich udział był stosunkowo niewielki w zestawieniu z poniesionymi przez Wspólnotę kosztami i rosnącymi cenami usług i materiałów budowlanych. Wspólnota nie miała już własnych środków na dokończenie modernizacji, czyli odnowienie elewacji i przyległego terenu. Stąd zdecydowano się ubiegać o dofinansowanie w ramach RPO WK-P, które miało pokryć około 33% kosztów.

OBSZAR REWITALIZACJI

W GRP przyjęto za obszar rewitalizacji następujące jednostki strukturalne: Bydgoskie Przedmieście, Podgórz oraz Stare Miasto. Tak zidentyfikowany obszar zajmuje 15,2% powierzchni gminy oraz jest zamieszkały przez 21,9% mieszkańców Torunia.

Omawiany projekt był realizowany na terenie Podgórza. Spośród szczególnych problemów tego obszaru należy wymienić wysoki odsetek gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej (13% wobec średniej dla Torunia 6%). Głównym

powodem korzystania ze wsparcia MOPS było ubóstwo. W analizie środowiskowej wskazano na potrzebę zagospodarowania i polepszenia terenów zieleni, podwórzy przy budynkach mieszkalnych czy kamienicach. Z punktu widzenia mieszkańców jest to istotny element wpływający nie tylko na poprawę estetyki, ale też podwyższenie standardu życia na tym podobszarze. W GPR wskazano także, że z perspektywy potrzeb na Podgórzu konieczne są działania uzupełniające, takie jak termomodernizacje. Istotnym problemem jest też hałas. Centralna część Podgórza rozciąga się wzdłuż ulicy Poznańskiej, będącą głównym ciągiem komunikacyjnym łączącym Toruń m.in. z Bydgoszczą i Poznaniem. Hałas jest czynnikiem, który może doprowadzić do obniżenia standardu życia mieszkańców Podgórza.

CEL PROJEKTU

Jak określono we wniosku projektowym, celem była modernizacja budynku mieszkalnego przy ul. Poznańskiej 126 przyczyniająca się do niwelowania problemów społecznych i infrastrukturalnych, przyczyniająca się do podniesienia standardu życia mieszkańców obszaru rewitalizacji, jakim jest Podgórze, a w szczególności, mieszkańców wspólnoty mieszkaniowej. Działania podjęto ze względu na degradację budynku mieszkalnego mieszczącego się przy ul. Poznańskiej 126 w aspekcie infrastrukturalnym i funkcjonalnym.

OPIS REALIZACJI PROJEKTU

W wykazie prac przewidzianych w projekcie, poza etapem przygotowania dokumentacji remontowej, znalazły się roboty ziemno-drogowe (wykonanie nawierzchni na terenie działki), odnowienie ceglanych ścian zewnętrznych wraz ze stolarką okienną i impregnacją oraz zamontowanie monitoringu i urządzenie zieleni, obejmujące wycinkę drzewa oraz szereg nasadzeń.

Wszystkie prace musiały być prowadzone zgodnie z projektem i zachowaniem wytycznych wynikających z zabytkowego charakteru budynku. Udało się odtworzyć okna wraz ze zdobieniami zgodnie z oryginałem. Aby zachować jak najwięcej zabytkowych cegieł zdecydowano się na nowoczesną nieinwazyjną metodę czyszczenia elewacji. Czyszczenie laserowe pozwoliło na odnowienie fasady przy ograniczeniu dewastacji materiału, jak mogłoby się wydarzyć w przypadku stosowania metody sodowej lub piaskowania.

Dobrze przygotowana dokumentacja pozwoliła uniknąć problemów technicznych, jakie często zdarzają się przy remontach zabytkowej tkanki. Beneficjent nie był więc w żaden sposób zaskoczony, odkrywając inny, niż przewidywały dokumenty, stan budynku czy instalacji. Jednak w trakcie realizacji projektu Beneficjent musiał stawić czoła innym problemom. Miały one charakter głównie organizacyjny. Dotyczyły współpracy z wykonawcami. Realizacja projektu przypadała na czasy nie tylko szybko rosnących cen w sektorze budowlanym, ale też ograniczonej dostępności ekip. Problematyczne było samo już pozyskanie ofert od wykonawców. Taki niewielki zakres prowadzonych prac powodował, że wykonawcy nie byli zainteresowani przeprowadzeniem remontu, mając do wyboru większe i bardziej intratne zlecenia. Ostatecznie udało się jednak wybrać wykonawcę.

Samo przedsięwzięcie było nieco skomplikowane logistycznie: należało obstawić budynek rusztowaniami, zorganizować instalację laserów, przeprowadzić precyzyjne prace murarskie i fugowanie, wraz z wprowadzaniem na bieżąco poprawek do każdego etapu robót. Każdą z tych prac wykonywali inni specjaliści i czasem skoordynowanie tego bywało kłopotliwe, ponieważ nie można ich było prowadzić równolegle. Podobne komplikacje zdarzały się na etapie zagospodarowania terenu, które mogło być zrobione dopiero po zakończeniu prac na elewacji. Te się niestety przedłużyły, co skomplikowało dalszy precyzyjnie zaplanowany i dopasowany do dostępności poszczególnych ekip harmonogram działań na obszarze przylegającym do budynku. Każde przesunięcie powodowało kaskadowe komplikacje wszystkich kolejnych etapów prac. Jest to specyfika wszystkich tego typu inwestycji, a ostatecznie mimo pewnych opóźnień, udało się zakończyć prace z sukcesem.

EFEKTY PROJEKTU

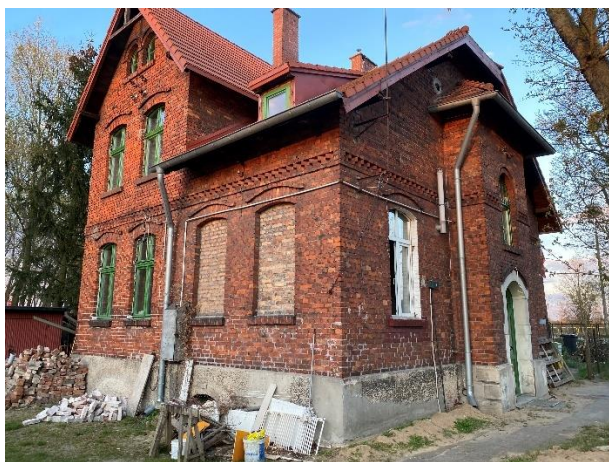
Przeprowadzona modernizacja była ostatnim etapem ratowania budynku przy ogromnym udziale jego mieszkańców, którzy pokryli 60% kosztów projektu, a ponadto wcześniej zainwestowali w modernizację instalacji. Wsparcie pozwoliło małej wspólnotie mieszkaniowej, zrzeszającej tylko 5 osób, podjąć skuteczne działania doprowadzające do zachowania zabytku w bardzo dobrym stanie, przy utrzymaniu estetyki z początków XX wieku. Gdyby nie determinacja mieszkańców oraz wsparcie z RPO WK-P za jakiś czas dom mógłby podzielić los innych budynków, na które nie znaleziono ostatecznie środków. Tak jak na znajdujący się po drugiej stronie ulicy budynek pod adresem Poznańska 173, który ostatecznie przeznaczono do rozbioru¹³.

Do dodatkowych efektów projektu należy dodać zwiększenie bezpieczeństwa w okolicy. Zamontowany system monitoringu, choć działa od niedawna, już przydał się policji w związku z włamaniem na niedalekiej stacji benzynowej. Należy tutaj przypomnieć, że choć ul. Poznańska 126 jest blisko centrum miasta, to w sąsiedztwie nie ma zbyt wielu zabudowań. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa z pewnością wpływa na komfort mieszkańców.

¹³ <https://tylkotorun.pl/wiadomosci/kamienica-do-rozbioru-co-oznacza-zmiany-w-gminnym-programie-rewitalizacji/>

Zdjęcie 31 Porównanie stanu budynku

Przed modernizacją

Po modernizacji

WYKORZYSTANIE WSPARTEJ INFRASTRUKTURY DO PROJEKTÓW MIĘKKICH (W TYM EFS)

Bezpośrednio sama infrastruktura nie służyła do realizacji projektów miękkich. W przypadku niewielkiego budynku mieszkalnego, jakim była modernizowana kamienica, byłoby to niemożliwe. Niemniej założenia co do wpływu społecznej inwestycji zostały zrealizowane. Przy czym wywołał je inny mechanizm, niż to ma miejsce w projektach spoza sektora mieszkaniowego.

Jeden z mieszkańców budynku, zgodnie z założeniami wniosku o dofinansowanie, miał zostać objęty wsparciem w ramach projektu społecznego „Aktywny senior”, który to projekt miał być realizowany przez Gminę Miasta Toruń w partnerstwie z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie w Toruniu oraz Fundacją Pro Omnis. Tak też się stało. Jedną z mieszanek domu przy Poznańskiej 126 była osobą mało aktywną z powodu zaawansowanego wieku i problemów zdrowotnych. Nie przejawiała żadnej aktywności, nie wychodziła z domu ani nie korzystała z bogatej oferty wsparcia skierowanej do seniorów. Jednak sam fakt, że sfinansowanie remontu kamienicy wiązał się ze zobowiązaniem z jej strony, że podejmie aktywność w projekcie miękkim sprawiły, że zaczęła uczestniczyć w zajęciach dla seniorów. Początkowo nie była chętna takim działaniom i trudno ją było przekonać do zapisania się na pierwsze zajęcia, ale z czasem silnie zaangażowała się w organizowane wydarzenia, chętnie przychodząc na kolejne spotkania. Brała udział w cyklu spotkań, w tym między innymi w warsztatach tworzenia ikebany i fotograficznych, w wyjściach do teatru. Wzrosła przez to samodzielność starszej pani. Zaczęła sama udawać się na miasto, spotykać ze znajomymi, chodzić do teatru. Na obecną chwilę wydaje się, że nastąpiła trwała zmiana i mieszkanka została skutecznie zaktywizowana.

WNIOSKI / DOBRE PRAKTYKI / REKOMENDACJE

Zrealizowany projekt pokazuje, że niewielkie inwestycje, wspierające mieszkańców, mają bardzo duże znaczenie. Modernizacja dawnego budynku gazowni pozwoliła zachować zabytkową tkaninę, a dodatkowo zwiększyć bezpieczeństwo i zaktywizować osobę starszą. Wydaje się, że nie są to spektakularne efekty z punktu widzenia wskaźników. Jednak należy pamiętać, że zainwestowane środki publiczne były stosunkowo niewielkie, a około jednej trzeciej ze 150 tys. zł musieli ponieść sami mieszkańcy (oznacza to średnio po 10 tys. zł na osobę).

Beneficjent przed złożeniem wniosku obawiał się tego jak zostanie on oceniony, skoro tak mała społeczność będzie w bezpośrednim oddziaływaniu projektu. Należy docenić decyzję o przyznaniu finansowania niewielkiej wspólnoty. Takim wspólnotom najtrudniej jest finansować duże inwestycje infrastrukturalne, ponieważ koszt przypadający na jedną rodzinę jest znacznie wyższy, niż we wspólnotach i spółdzielniach zrzeszających więcej mieszkańców. Gdyby nie wsparcie z RPO WK-P, prawdopodobnie nie udało się zachować w dobrym stanie zabytkowej elewacji dawnego budynku gazowni.

9 REWITALIZACJA TEATRU LETNIEGO W CIECHOCINKU

Projekt	Rewitalizacja Teatru Letniego w Ciechocinku
Beneficjent	Gmina miejska Ciechocinek
Miejsce realizacji projektu	Ciechocinek, pow. aleksandrowski
Program	RPO WK-P 2014-2020
Działanie / Poddziałanie	6.2 Rewitalizacja obszarów miejskich i ich obszarów funkcjonalnych
Wartość projektu	2 371 197 zł
Dofinansowanie UE	1 972 666 zł
Okres realizacji projektu	03.09.2018 - 31.12.2021

INFORMACJE O GMINIE / BENEFICJENCIE

Gmina miejska Ciechocinek zajmuje powierzchnię blisko 15 km². Ciechocinek, obok Aleksandrowa Kujawskiego leży w powiecie aleksandrowskim i jest jednym z trzech miast na jego terenie. W 2019 r. miasto zamieszkiwało 10 618 osób¹⁴.

Trwający proces starzenia się ludności istotnie wpływa na strukturę demograficzną Ciechocinka. Miasto charakteryzuje wysoki i wciąż rosnący wskaźnik obciążenia demograficznego. W 2019 r. wynosił on 85,6 osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym przy średniej dla powiatu 65,4 i 66,7 dla kraju. Potwierdzają to dane dotyczące struktury wieku. Co trzeci mieszkaniec Ciechocinka (32%) to osoba w wieku poprodukcyjnym, czyli dla mężczyzn pow. 65 lat i pow. 60 lat dla kobiet. Średnia zarówno dla całego kraju, województwa i powiatu wynosi 22%. Taka struktura może być pochodną uzdrowskiego charakteru gminy, co czyni ją atrakcyjną dla osób wymagających naturalnych warunków do poprawy zdrowia. Jednak, jak zauważono w diagnozie na potrzeby LPR, trendy demograficzne panujące w gminie są bardzo niekorzystne i zdecydowanie wyróżniają gminę na tle powiatu i województwa.¹⁵ Z punktu widzenia gospodarki, Ciechocinek to miasto o stosunkowo dużej liczbie przedsiębiorstw. Na 10 tys. mieszkańców przypada ich aż 1779, z czego 83% to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Statystyki

¹⁴ Gmina Ciechocinek - Statystyczne Vademecum Samorządowca, Urząd Statystyczny w Bydgoszczy
https://bydgoszcz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_kujawsko-pomorskie/portrety_gmin/powiat_aleksandrowski/gmina_ciechocinek.pdf

¹⁵ Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miejskiej Ciechocinek na lata 2017 – 2023. UCHWAŁA NR XXXIX/234/17 RADY MIEJSKIEJ CIECHOCINKA z dnia 27 listopada 2017 roku w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miejskiej Ciechocinek na lata 2017-2023. <http://bip.ciechocinek.pl/uchwala-nr-xxxix23417-rady-miejskiej-ciechocinka-z-dnia-27-listopada-2017-roku-w-sprawie-przyjecia-lokalnego-programu-rewitalizacji-gminy-miejskiej-ciechocinek-na-lata-2017-2023/>

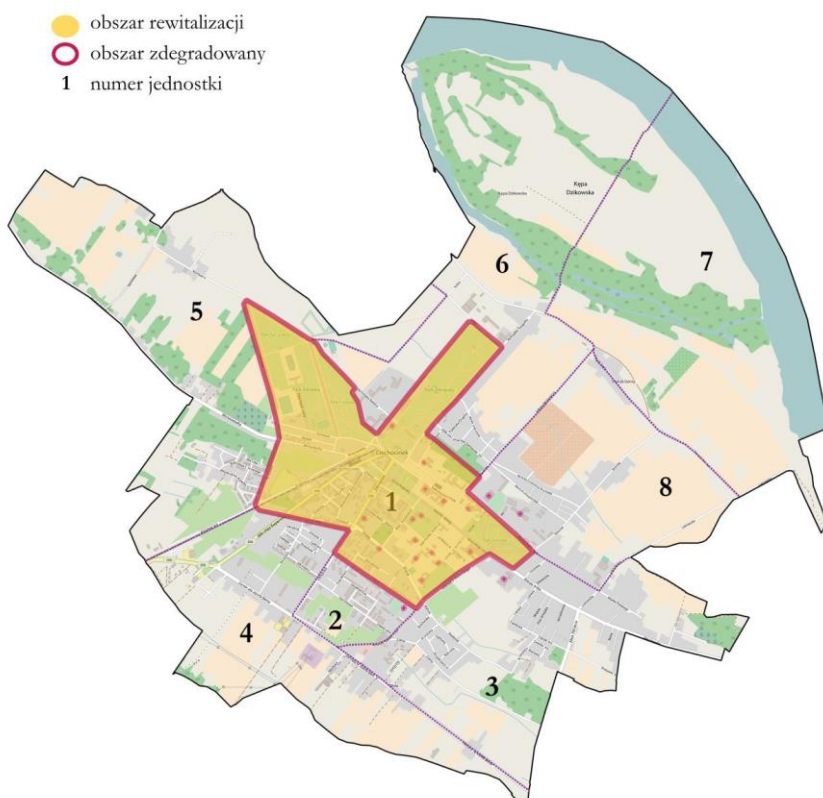
dotyczące podmiotów gospodarczych pokazują, że ich zagęszczenie jest dwa razy większe, niż w pozostałych gminach powiatu.

Statystyki dotyczące instytucji kultury potwierdzają, że w mieście mimo zarejestrowania tylko 1 instytucji kultury, aktywnie działano w tym obszarze. Przed pandemią, w latach 2017-2020 corocznie organizowano w Ciechocinku 80-100 imprez rocznie, w których uczestniczyło 6-9 tys. osób. Przeliczając te dane na 1 tys. mieszkańców można stwierdzić, że uczestników było o kilkanaście procent więcej, niż w całym województwie, ale o około 20% mniej niż przeciętnie w kraju.

Obszar rewitalizacji

Za obszar rewitalizacji w mieście Ciechocinek uznano cały obszar zdegradowany zdefiniowany jako jednostka strukturalna 1. Obejmuje on 11% powierzchni gminy (1,66 ha), a zamieszkuje go 26% mieszkańców (2690 osób). Obszar ten obejmuje centrum miasta. Stosunek ludności w wieku poprodukcyjnym względem ludności w wieku produkcyjnym na tym obszarze jest wyższy (43,7%) niż w całym mieście (39%). Podobnie w przypadku odsetka osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym (9,9% wobec 9,1% dla miasta), a także udziału osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej (12,6% wobec 9,1% w całym mieście). Jednocześnie, tylko w tej jednostce występuje powierzchnia zdegradowana. Jako taką uznano teren dworca kolejowego oraz pijalnię wód mineralnych.

Obszar rewitalizacji znajduje się w strefie ochrony uzdrowiskowej „A”. Strefa obejmuje swoim obszarem wszystkie obiekty i urządzenia związane z charakterem uzdrowiska i stanowi najliczniejszą pod względem liczby mieszkańców część spośród wszystkich jednostek strukturalnych w mieście.

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji

CEL PROJEKTU

Jako cel główny projektu przyjęto przystosowanie obiektu do celów budowania relacji społecznych oraz integracji społeczności lokalnej. Zakres inwestycji obejmuje rewitalizację Teatru Letniego w Ciechocinku. Projekt jest działaniem infrastrukturalnym, który ma się przyczynić do realizacji tego celu.

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU

Teatr Letni w Ciechocinku to unikatowa budowla o długiej historii i nietypowej, drewnianej konstrukcji. Zarówno w wymiarze technicznym jak i historycznym opisana szczegółowo w Lokalnym Programie Rewitalizacji. Obiekt został zbudowany w stylu secesji szwajcarskiej w 1891 roku zaledwie w rok. W 1901 roku rozbudowano scenę, wykorzystując dawne stajnie rosyjskie, a część poświęcona widowni zyskała balkon i łoże. Warszawskie Teatry Rządowe przekazały teatrowi zapasy używanych dekoracji i foteli.

Przed II wojną światową o możliwość występów na scenie teatru ubiegały się zarówno mniej znane zespoły, jak i artyści renomowanych scen z największych miast Polski. Po II wojnie światowej jednak teatr podupadał, już w latach '50 XX wieku przedstawiał stan opłakany, choć nawet wtedy nie zrezygnowano z organizacji w nim koncertów. Od 1984 roku obiekt znajduje się w rejestrze zabytków. Generalny remont przeprowadzono dopiero w 1998 roku. Od tego czasu nie inwestowano znacznych środków w jego modernizację, przeprowadzając

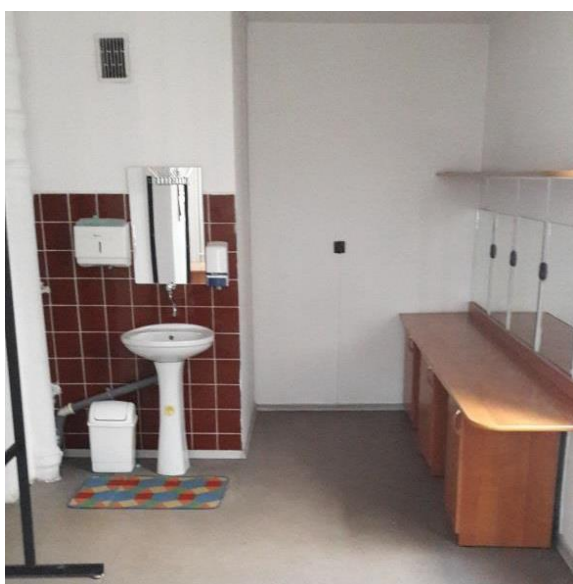
tylko doraźne naprawy. Z tego powodu budynek wymagał ponownego remontu. Większość koniecznych prac dotyczyła zwiększenia bezpieczeństwa osób przebywających w budynku i dostosowania zaplecza (w tym sanitarnego) do osób o ograniczeniach w poruszaniu się. W budynku funkcjonowała instalacja awaryjnego oświetlenia ewakuacyjnego zasilana z pomieszczenia nie spełniającego kryteriów przeznaczenia dla lokalizacji urządzeń centralnej baterii (brak przegród o odpowiedniej klasie ogniowej). Do tego okazało się, że trasy kablowe zasilające oprawy oświetlenia awaryjnego, ewakuacyjnego prowadzone są na podłożach palnych, bez zachowania wymaganych przepisami odległości od innych instalacji ani innych wymogów obowiązujących w tym zakresie przepisów. Zagrożenie pożarowe w ponad 120-letnim drewnianym budynku było więc znaczne.

Problemem była także dostępność dla osób z niepełnosprawnością (głównie wejść dla artystów i toalet), oraz wydajność ekonomiczna pieców gazowych. W zimie, aby ogrzać budynek do temperatury 18 stopni trzeba było grzać przez 3-4 dni na pełnej mocy. Koszty wynosiły wtedy miesięcznie około 10 000 zł (około roku 2017-2018). Pozostawienie takiego systemu w obecnych czasach generowało by koszty 3-4 krotnie większe, na co miasta nie stać.

Ogrzanie budynku w sezonie zimowym było nie tylko trudne z uwagi na niską wydajność systemu. Bardzo problematyczna była ograniczona dostępność części do starych pieców, co utrudniało i przedłużało naprawy. Miasto musiało poszukiwać części używanych, o które było bardzo trudno. Nowych już nie produkowano.

W ramach diagnozy ustalono, że stan budynku ograniczał jego wykorzystanie przez mieszkańców oraz nie stanowił właściwego zaplecza dla organizowania inicjatyw i projektów społecznych.

Zdjęcie 32 Zaplecze Teatru Letniego przed rewitalizacją

OPIS REALIZACJI PROJEKTU

W ramach projektu udało się zrealizować wszystkie prace założone we wniosku o dofinansowanie. Wyremontowano elementy elewacji zewnętrznych konstrukcji drewnianych (w tym okna), wymieniono rynny i rury spustowe, zamontowano platformy dla osób z niepełnosprawnościami i pochylnię. W ramach remontu toalet przystosowano je również do potrzeb osób z ograniczeniami w poruszaniu się. Ważnym elementem była wymiana kotłów centralnego ogrzewania i centrali wentylacyjnej wraz z wydzieleniem stref przeciwpożarowych. Remont objął także instalacje wodno-kanalizacyjną. Ponadto przystosowano pomieszczenia budynku, tj. dróg ewakuacyjnych, dościsnąć do dróg ewakuacyjnych do postanowień odpowiedniej normy w tym zakresie normy: PN-EN 1838:2013. Doświetlono punkty specjalne (hydranty, miejsca lokalizacji gaśnic), które pomogą w sytuacji awarii oświetlenia podstawowego. Zlikwidowano instalację centralnej baterii i zdemontowano istniejące oprawy oświetlenia awaryjnego ewakuacyjnego. Dzięki temu można było wykonać nową instalację oświetlenia awaryjnego zapasowego i ewakuacyjnego w oparciu o oprawy autonomiczne, przystosowane do centralnego testowania. Ponadto odświeżono zaplecze (w tym garderoby dla artystów). Jeszcze niejako przy okazji, poza projektem, wymieniono oświetlenie. Zamontowano podjazd dla niepełnosprawnych artystów, który umożliwiłby im samodzielne dostanie się na scenę.

Sama realizacja projektu nie była szczególnie problematyczna. Jedynie przy pierwszym przetargu na przeprowadzenie prac nie zgłosił się żaden wykonawca. Jednak już za drugim razem udało się wybrać realizatora prac, który zaoferował swoje usługi za kwotę, która mieściła się w przewidzianych budżecie projektu.

EFEKTY PROJEKTU

Realizacja projektu całkowicie zmieniła zaplecze Teatru Letniego oraz wyraźnie poprawiła bezpieczeństwo samego obiektu i osób, które go odwiedzają – czy to jako artyści, czy jako widzowie. Z obiektu dużo łatwiej jest korzystać osobom starszym i poruszającym się na wózkach.

Rewitalizacja Teatru Letniego jest przykładem działania, które nie koncentruje się na stronie estetycznej obiektów, a jedynie funkcjonalno-technicznej. Obiekt był ozdobą centrum Ciechocinka także przed rewitalizacją, ale coraz trudniej było z niego wygodnie i bezpiecznie korzystać. Z punktu widzenia mieszkańców oglądających budynek z zewnątrz prawdopodobnie zmiany były kosmetyczne.

Zdjęcie 33 Zdjęcie sprzed rewitalizacji

Źródło: Przedruk za LPR Miasta Ciechocinek

Zdjęcie po rewitalizacji

Źródło: materiały własne

Istotne zmiany są mniej widoczne z punktu widzenia przechodnia. Wyremontowane toalety i zaplecze sanitarne, nowe piece czy zmiana w instalacji oraz systemach ppoż wymagają znacznie wnikliwszego spojrzenia na budynek. Dzięki temu, bezpieczeństwo znacznie zostało podniesione, ograniczono koszty ogrzewania i zwiększono dostępność obiektu, co jest szczególnie ważne ze względu na strukturę demograficzną Ciechocinka i jego uzdrowiskowy charakter.

Część tych zmian widać na poniższych zdjęciach, inne są niejako schowane poza zasięgiem wzroku.

Zdjęcie 34 Zdjęcia po rewitalizacji

Źródło: materiały własne

Pewne zmiany widać także wewnątrz budynku, takie jak czujki instalacji ppoż czy nawiewy w podłodze.

Zdjęcie 35 Zdjęcia po rewitalizacji.

Źródło: materiały własne

WYKORZYSTANIE WSPARTEJ INFRASTRUKTURY DO PROJEKTÓW MIĘKKICH (W TYM EFS)

Teatr Letni jest wykorzystywany wyłącznie do prowadzenia działalności kulturalno-oświatowej. W sezonie co dwa - trzy dni odbywają się imprezy kulturalne. Częściowo są to wydarzenia płatne (koszt biletów oscyluje w okolicach 30 zł). Dzieje się tak wtedy, gdy budynek teatru jest udostępniany podmiotom zewnętrznym. Jednak jak szacują przedstawiciele miasta, w większości jest on wykorzystywany na potrzeby własne. Są to na przykład koncerty ciechocińskich zespołów młodzieżowych, zarówno ze szkoły podstawowej, z liceum jak i z grupy wokalne działającej przy Miejskim Centrum Kultury. Ze scen teatru korzystają emeryci z miejskiej rady seniorów oraz Klubu Seniora Niezapominajka czy uczestnicy Uniwersytetu dla Aktywnych seniorów¹⁶. Oprócz tego teatr jest wykorzystywany do festiwali, które organizuje miasto, np. Festiwal Operowo-Operetkowy częściowo odbywa się w muszli koncertowej a częściowo na scenach Teatru Letniego. W teatrze odbywają się też spektakle dla najmłodszych, np. poranki teatralne¹⁷ i dla nieco starszych – koncerty organizowane przez Miejską Radę Seniorów¹⁸. Koncerty organizowało także m.in.

¹⁶ Źródł Ciechociński. Gazeta samorządu lokalnego. Numer 10 (346), październik 2021 r.

¹⁷ Źródł Ciechociński. Gazeta samorządu lokalnego. Numer 10 (346), październik 2021 r.

¹⁸ Źródł Ciechociński. Gazeta samorządu lokalnego. Numer 9 (358), wrzesień 2022 r.

Stowarzyszenia Centrum Niezależnego Życia SAIGON, działające na rzecz osób po urazie rdzenia kręgowego, poruszających się na wózkach inwalidzkich na skutek doznanych wypadków, urazów lub chorób przewlekłych¹⁹ (m.in. koncert Happy Guitar Festiwal - Skrzyżowanie Gitar) oraz toruńska Fundacja Fabryka UTU, która prowadzi działania społeczno-kulturalne oraz Centrum Aktywności Lokalnej²⁰ (zorganizowała otwarty i bezpłatny koncert z okazji finału projektu "Ku Kujawom: remiksy/reedycje"²¹).

Miejsce jest też udostępniane grupom działającym w mieście, np. na spotkanie roczne walnego zgromadzenia członków spółdzielni mieszkaniowej czy ogródków działkowych oraz debaty przed wyborami burmistrza. Każdy, kto wystąpi do miasta z uzasadnionym wnioskiem o udostępnienie teatru, ma szansę wykorzystać to miejsca dla prowadzonej aktywności.

Ponadto, w LPR zaplanowano aż sześć edycji projektu *Teatr Letni miejscem integracji lokalnej społeczności*. W każdej edycji planuje się wesprzeć 30 osób: seniorów, bezrobotnych i uzależnionych od świadczeń pomocy społecznej. Jego realizacja ma na celu zwiększenie integracji lokalnej społeczności poprzez realizację integrujących zajęć teatralnych, które poprowadzą instruktorzy teatralni. W ramach realizacji projektu nastąpi stworzenie w teatrze miejsca dla wszelkich form teatralnych połączonych z prezentacjami sztuk plastycznych i innych form przekazu²².

WNIOSKI / DOBRE PRAKTYKI / REKOMENDACJE

- Projekt pozwolił ulepszyć miejsce służące społeczności lokalnej, podnoszące atrakcyjność turystyczną uzdrowiska. Warto zwrócić uwagę na fakt, że postawiono na modernizację w zakresie bezpieczeństwa i efektywności energetycznej oraz dostosowanie dla osób o ograniczonej sprawności. To dobry przykład tego, że rewitalizacja w wymiarze technicznym nie musi ograniczać się czy koncentrować na sferze estetycznej, fasadowej.
- Fakt, że za projekt odpowiada miasto, przy którym działają jego komórki organizacyjne takie jak Biuro Promocji oraz Miejskie Centrum Kultury, powoduje szerokie i zróżnicowane wykorzystanie nowego obiektu, a także otwartość dla różnych grup.
- Działalność prowadzona na deskach Teatru Letniego po rewitalizacji potwierdza, że nie zawsze wymóg realizacji projektu komplementarnego z EFS na modernizowanej infrastrukturze jest konieczny. W przypadku tego projektu zapewniono szerokie wykorzystanie i uzyskanie szeregu efektów społecznych bez realizacji oddzielnego projektu finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego.

¹⁹ <http://cnzsajgon.pl/o-nas/>

²⁰ <https://fabrykautu.wordpress.com/>

²¹ Facebook: <https://fb.watch/gWb7fW8LvU/>

²² GPR Miasta Ciechocinka.

10 DOSTOSOWANIE INFRASTRUKTURY BOISKA PRZYSZKOLNEGO CELEM REALIZACJI ZADAŃ Z ZAKRESU AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ SENIORÓW, OSÓB DOROSŁYCH ORAZ DZIECI I MŁODZIEŻY ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

Projekt	Dostosowanie infrastruktury boiska przyszkolnego celem realizacji zadań z zakresu aktywizacji społecznej seniorów, osób dorosłych oraz dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym.
Beneficjent	Gmina Aleksandrów Kujawski
Miejsce realizacji projektu	Służew, pow. aleksandrowski
Program	RPO WK-P 2014-2020
Działanie / Poddziałanie	7.1. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność
Wartość projektu	433 133 zł
Dofinansowanie UE	368 163 zł
Okres realizacji projektu	01.06.2019 31.01.2021

INFORMACJE O GMINIE / BENEFICJENCIE

Gminę wiejską Aleksandrów Kujawski zamieszkuje 11,5 tys. osób w aż 40 miejscowościach. Gmina zajmuje powierzchnię 134 km² i dzieli się na 28 sołectw. Blisko ¾ terenu gminy zajmują użytki rolne, a znaczna część mieszkańców pracuje właśnie w rolnictwie. Ma to swoje konsekwencje gospodarcze – mieszkańcy nie podnoszą swoich kwalifikacji ani wykształcenia, a wynagrodzenia są niskie. Przez teren gminy przebiega także autostrada A1 z węzłem w miejscowości Odolion oraz linia kolejowa, co czyni ten obszar bardzo dobrze skomunikowanym z resztą regionu, a także innymi województwami i głównymi miastami w kraju.

Na koniec 2021 r. 527 mieszkańców było zarejestrowanych jako osoby bezrobotne²³. To znacznie mniej niż w bazowym dla Programu Rewitalizacji roku 2015 (849 osób). Ze środowiskowej pomocy społecznej korzysta wiele rodzin zamieszkujących gminę, bo aż 917 na 10 tys. ludności. Średnia dla Polski dla tego wskaźnika wynosi 373, dla województwa kujawsko-pomorskiego 556 a dla całego powiatu aleksandrowskiego – 753²⁴. Podobnie jak w

²³ Dane BDL.

²⁴ Dane BDL. Podgrupa P3870 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej – wskaźniki.

reszcie kraju i regionu, od 2014 r. odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej regularnie spadał.

Gminy Aleksandrów Kujawski nie ominął trend związany ze starzeniem się społeczeństwa. Rośnie odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji (z 11,9 w 2015 r. do 14,5 w 2021 r.), a w konsekwencji także współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi (odpowiednio z 16,6 do 21,3).

Pozytywnie nastrajają wartości wskaźników rozwoju przedsiębiorczości. Pomiędzy rokiem bazowym (2015) a najnowszymi danymi (za 2021 r.) systematycznie rósł wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności (z 75 na 92). Więcej jednostek rejestrowało się niż wykreślało z rejestru.

Wśród problemów, jakie zdiagnozowano w gminie na etapie przygotowywania Programu Rewitalizacji należy wskazać duże uzależnienie mieszkańców od alkoholu oraz zagrożenie przestępczością. W diagnozie wskazano także na niską jakość nauczania i niewystarczającą aktywność społeczną mieszkańców.

W sferze przestrzenno-funkcjonalnej zwraca uwagę ograniczony dostęp do dobrej jakości infrastruktury edukacyjnej oraz zajęć dodatkowych. W zakresie infrastruktury społecznej także notowano braki, w szczególności jeśli chodzi o dostęp do obiektów sportowych, kulturalnych i innej infrastruktury pomocowej (dzienne domy pobytu, jadłodajnie, noclegownie, świetlice wsparcia dzieci i młodzieży itp.)²⁵

OBSZAR REWITALIZACJI

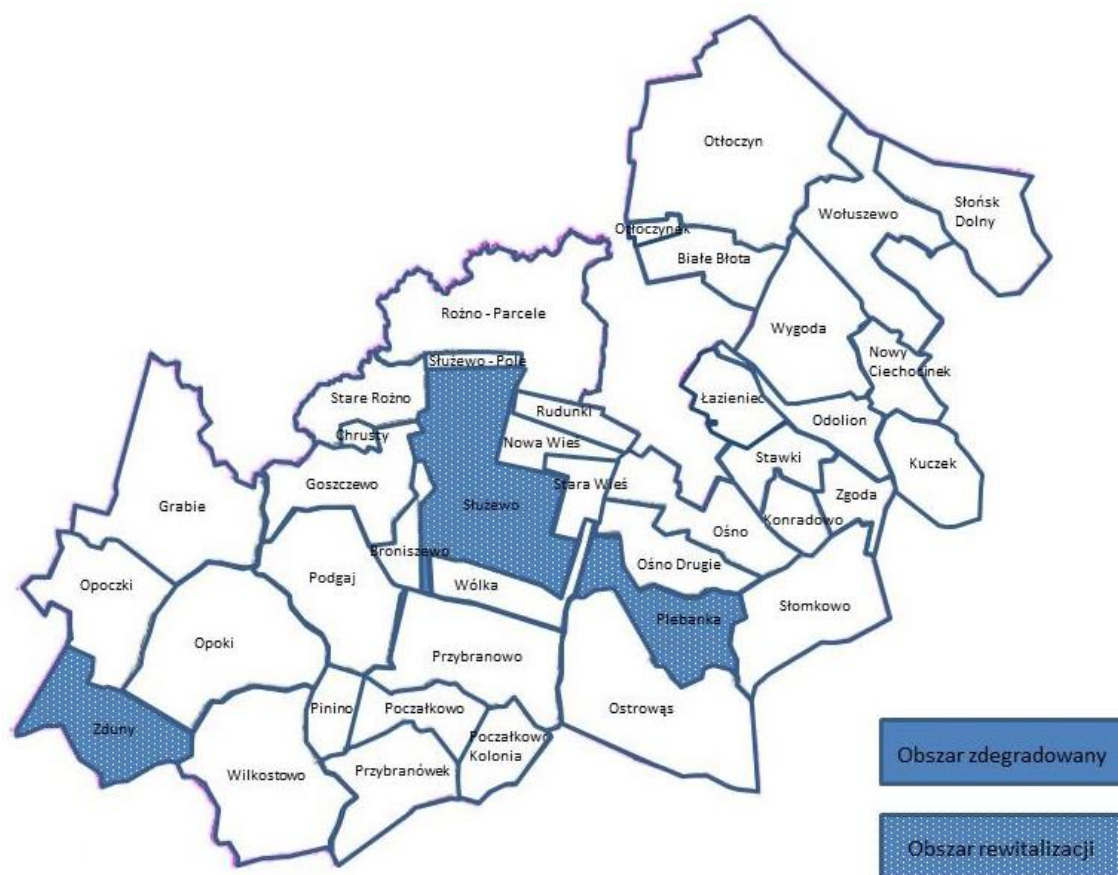
Na terenie gminy Aleksandrów Kujawski wyodrębniono obszar zdegradowany wybrany do rewitalizacji (miejscowości: Zduny, Służewo i Plebanka). Zajmują one łącznie 10,75% powierzchni gminy i obejmują 12,78 % mieszkańców gminy wg stanu na 2016 r.

Projekt będący przedmiotem analizy realizowano na terenie miejscowości Służewo. W 2015 r. zamieszkiwało ją 1213 mieszkańców, co stanowi 9,71% mieszkańców gminy. To teren z jednej strony atrakcyjny przyrodniczo i turystycznie (jezioro Służewskie, zabytkowy park dworski z licznymi pomnikami przyrody, kościół z 1560 r.), a z drugiej strony o nagromadzeniu negatywnych zjawisk społecznych, takich jak wysokie bezrobocie czy wysoki odsetek osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz rodzin formalnie uznanych za niezdolne do opieki nad dziećmi. Słaba jakość gleb utrudnia rozwój aktywnego i efektywnego rolnictwa, a rolnicy niechętnie poszukują alternatywnych źródeł dochodów, aby poprawić sytuację materialną swoich rodzin²⁶. Ponadto młodzież ma ograniczone możliwości spędzania czasu wolnego, podobnie jak osoby starsze, których wciąż przybywa ze

²⁵ Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Aleksandrów Kujawski do roku 2025. Załącznik Uchwały Nr XII/102/19 Rady Gminy Aleksandrów Kujawski z dnia 27 sierpnia 2019 r. (dalej: LPR)

²⁶ LPR.

względu na postępujące zmiany demograficzne. Brakuje publicznej infrastruktury rekreacyjnej na terenie Służewa. Jedyne profesjonalny obiekt sportowy, stadion Orła Służewo, nie jest obiektem ogólnodostępnym.

Źródło: LPR

CEL PROJEKTU

Celem głównym projektu jest: Ożywienie społeczne i zwiększenie partycypacji społecznej na obszarze LGD "Partnerstwo Ziemi Kujawskiej" poprzez stworzenie bazy infrastrukturalnej do realizacji projektów o charakterze społecznym.

UZASADNIENIE REALIZACJI PROJEKTU

Obecnie funkcjonujące boisko przyszkolne w Służewie ma niezadowalający stan techniczny i ograniczoną funkcjonalność. Tym samym nie odpowiada współczesnym uwarunkowaniom, oraz zgłaszanemu zapotrzebowaniu. Przestarzałe rozwiązania architektoniczne zniechęcają do korzystania z niego. Trudno także na takim terenie prowadzić atrakcyjne działania aktywizujące społeczność lokalną. Z tego powodu zdecydowano się stworzyć nową przestrzeń, która służyłaby lokalnej społeczności.

Istniejące boisko posiadało wyposażenie do uprawiania piłki nożnej, ręcznej, koszykówki oraz ogrodzenie. Zarówno nawierzchnia boiska jak i jego wyposażenie, oraz piłko chwyty, wymagały remontu lub nawet wymiany. W planowaniu zakresu projektu brali udział m.in. przedstawiciele szkoły, na terenie której modernizowano boisko. Także przedstawiciele innych podmiotów mieli wpływ na to, jakie ostatecznie udało się zrealizować elementy.

OPIS REALIZACJI PROJEKTU

Realizacja projektu przebiegała sprawnie. Gminie udało się w 2019 r. podpisać umowę z wykonawcą na realizację inwestycji. Prace polegały na remoncie wielofunkcyjnego boiska szkolnego. Zbudowano bieżnię, rzutnię do pchnięcia kulą i boisko do piłki siatkowej - plażowej i skocznię do skoku w dal. W ramach inwestycji wymieniono ogrodzenie, postawiono elementy małej architektury (ławki i kosze na śmieci) oraz wiatę rowerową, a także zainstalowano oświetlenie terenu.

Realizacja projektu przypadała na czas pandemii, co jak we wszystkich innych projektach, było pewnym utrudnieniem. Miało także wpływ na wykorzystanie infrastruktury.

Ze względu na ograniczenia wielkości terenu nie udało się uwzględnić na nim kortów tenisowych (pierwotnie planowano je stworzyć) ani boiska do piłki nożnej (było ono przed modernizacją, ale nie uwzględniono go w planach modernizacyjnych).

EFEKTY PROJEKTU

W wyniku przeprowadzonych działań inwestycyjnych teren wokół Szkoły Podstawowej, przy ul. Toruńskiej w Służewie został zagospodarowany, a istniejący obiekt sportowy poddany przebudowie i modernizacji. Nowoczesna przestrzeń zachęca do spędzania na nim czasu, zwłaszcza, że jest ona ogólnodostępna, teren nie jest zamykany w czasie funkcjonowania szkoły ani po zajęciach. Teren pozostaje otwarty, mogą z niego korzystać nie tylko uczniowie, ale także inne grupy zorganizowane i osoby prywatne. Nie obowiązują zapisy ani rezerwacje.

Porównując zdjęcia sprzed inwestycji i po niej widać, jak duże zmiany zaszły na modernizowanym terenie.

Zdjęcie 36 Porównanie boiska przed i po rewitalizacji

**Część boiska PRZED modernizacją,
zdjęcie ze strony Urzędu Gminy w
Aleksandrowie Kuajwskim ²⁷**

**Część boiska PO modernizacji (bieżnia),
zdjęcie ze strony Szkoły w Służewie ²⁸**

**Część boiska PRZED modernizacją,
zdjęcie ze strony Urzędu Gminy w
Aleksandrowie Kuajwskim ²⁹**

**Część boiska PO modernizacji (wiata
rowerowa, boisko do piłki plażowej),
zdjęcie własne**

Szczególnie duże wykorzystanie notuje się na części poświęconej grze w piłkę ręczną i koszykówkę. Boisko do siatkówki plażowej jest wykorzystywane raczej tylko w miesiącach

²⁷ https://gmina-aleksandrowkujawski.pl/wiadomosci/620/wiadomosc/163150/remont_boiska_szkolnego_wraz_z_rozbudowa_budowa_biezn_i_wiaty_r

²⁸ <https://zsws.szkolnastrona.pl/>

²⁹ https://gmina-aleksandrowkujawski.pl/wiadomosci/620/wiadomosc/163150/remont_boiska_szkolnego_wraz_z_rozbudowa_budowa_biezn_i_wiaty_r

ciepłych z uwagi na konieczność grania bez obuwia. Pozostałe obiekty służą przez większość roku.

Zdjęcie 37 Część boiska po modernizacji

Źródło: zdjęcie własne

WYKORZYSTANIE WSPARTEJ INFRASTRUKTURY DO PROJEKTÓW MIĘKKICH (W TYM EFS)

Infrastruktura boiska jest w ciągłym użytkowaniu zarówno w ramach zajęć szkolnych, jak i poza nimi. Lokalna młodzież, i nie tylko, chętnie spędza czas na nowym boisku. Większe wykorzystanie terenu nowego obiektu przypadnie na miesiące wiosenno-letnie. Do tej pory z nowego boiska korzystano m.in. na potrzeby realizowanego przez GOPS projektu miękkiego *Aktywna integracja o charakterze środowiskowym w Gminie Aleksandrów Kujawski*. Odbывał się tam w 2021 r. piknik rodzinny w ramach projektu i konkursy sportowe o puchą wójta. Projekt był skierowany do rodzin przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Z uwagi na okres po pandemiczny dopiero rozpoczynają się działania związane z szerszym wykorzystaniem nowej infrastruktury dla społeczności lokalnej przez jednostki działające na terenie gminy. Podobnie w przypadku nauczyciela wychowania fizycznego, który prowadzi zajęcia dla seniorów. Do tej pory przeważnie odbywały się na sali gimnastycznej. Były także zajęcia z nordic walking na zewnątrz. Możliwe, że w kolejnych działaniach dla starszych mieszkańców będzie wykorzystane także nowe boisko, które jest chlubą szkoły i całej miejscowości.

WNIOSKI / DOBRE PRAKTYKI / REKOMENDACJE

- Ogólnodostępne boiska, dla których nie są zapewniane etaty związane z ich utrzymaniem i ochroną obiektu, mogą stać się przedmiotem wandalizmu lub wykorzystania niezgodnego z przeznaczeniem. Choć mieszkańcy Służewa dbają o zmodernizowany teren, to nowoczesny system monitoringu mógłby znacznie

przyczynić się do ograniczenia zużycia boiska, bez konieczności zamykania go dla grup niezorganizowanych.

- Nieraz trudno pogodzić potrzeby różnych grup, w imieniu których przygotowywano projekt. Ostatecznie zastosowane rozwiązania mogą w mniejszym stopniu spełniać oczekiwania, bo szukając kompromisów znajduje się rozwiązania nieadekwatne (np. rzutnia do pchnięcia kulą nie służy ani uczniom z lokalnej szkoły podstawowej ani osobom starszym, którym obiekt miał służyć jako jednej z głównych grup docelowych).